

Podravski poddijalekt slavonskoga dijalekta

Palijan, Tatjana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:246612>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Tatjana Palijan

Podravski poddijalekt slavonskoga dijelekta

Diplomski rad

Mentor: prof. Ljiljana Kolenić

Osijek, 2015. godina

Sažetak

U ovome radu govori se o podravskome poddijalektu slavonskoga dijalekta, ali se, prije glavne teme, zbog cjelovitosti i razumljivosti, obrađuje i jedno od triju hrvatskih narječja, štokavsko. Obrađuje se i slavonski dijalekt iz kojeg je potekao podravski poddijalekt. Nakon osnovnih obilježja štokavskoga narječja, slavonskoga dijalekta i podravskoga poddijalekta govori se o novijim istraživanjima govora slavonskoga dijalekta te o odnosu podravskoga govora prema njegovim susjednim govorima, a to su: kajkavsko narječje, posavski govor i istočnohercegovački dijalekt. Nakon navedenoga slijedi primjena literature o podravskome poddijalektu na konkretnome živome govoru, govoru podravskoga naselja Svetoga Đurađa. Prije analize govora slijedi upoznavanje sa spomenutim naseljem i njegovom poviješću. Zatim slijedi analiza govora kroz poglavlja koja nose sljedeće nazive: fonetika i fonologija, morfologija, tvorba riječi, sintaksa i leksik. Temeljna literatura koja se koristi u ovome radu je rad Stjepana Sekereša *Govor Slavonske Podravine*, izdanja iz 1974. i 1975. godine; zatim knjiga novijega datuma *Sičanske riči* autorica Emine Berbić Kolar i Ljiljane Kolenić iz 2014. godine. Također je za ovaj rad od izrazite važnosti i izvorni znanstveni rad Ljiljane Kolenić iz 1997. godine s nazivom *Slavonski dijalekt* te knjiga Josipa Lisca *Hrvatska dijalektologija 1*. Za upoznavanje podravskoga naselja Svetoga Đurađa upotrijebljava se u ovome radu knjiga Stjepana Pavičića s naslovom *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji* iz 1994. godine. Za istraživanje podrijetla riječi koristi se knjiga Martina Jakšića *Divanimo po slavonski* te internetski rječnik hrvatskoga jezika *Hrvatski jezični portal*.

ključne riječi: štokavsko narječje, slavonski dijalekt, podravski poddijalekt, govor Svetog Đurađa

Sadržaj:

1. Uvod.....	5
2. Štokavsko narječje.....	6
2.1. Osnovne značajke štokavskoga narječja	7
2.2. Kriteriji klasifikacije štokavskog narječja.....	8
3. Slavonski dijalekt	9
3.1. Osnovne značajke slavonskoga dijalekta.....	10
3.2. Novija istraživanja govora slavonskoga dijalekta.....	14
4. Podravski poddijalekt slavonskoga dijalekta	14
4.1. Odnos podravskog govora prema susjednim govorima	16
4.1.1. Kajkavsko narječje i podravski govor.....	17
4.1.2. Govor Slavonske Posavine i podravski govor.....	19
4.1.3. Istočnohercegovački dijalekt i podravski govor.....	21
5. Sveti Đurađ	22
5.1. Govor Svetog Đurađa	24
5.1.1. Fonologija.....	25
5.1.1.1. Akcentuacija	25
5.1.1.2. Prenošnje akcenta na proklitiku	26
5.1.1.3. Odras jata	26
5.1.1.4. Izgovor glasova	27
5.1.1.5. Izostanak glasovnih promjena.....	29
5.1.1.6. Umekšavanje suglasnika l i n.....	30
5.1.1.7. Gubljenje i dodavanje glasova	30
5.1.2. Morfologija.....	31
5.1.2.1. Promjenjive vrste riječi	31
5.1.2.1.1. Imenice	31
5.1.2.1.2. Zamjenice	34
5.1.2.1.3. Pridjevi	36
5.1.2.1.4. Brojevi	36
5.1.2.1.5. Glagoli	37
5.1.2.2. Nepromjenjive vrste riječi	39
5.1.2.2.1. Prilozi	39
5.1.2.2.2. Prijedlozi.....	40

5.1.2.2.3. Veznici.....	41
5.1.2.2.4. Usklici	42
6. Tvorba riječi	42
7. Sintaksa	43
7.1. Red riječi	43
7.2. Vrste rečenica	44
7.2.1. Nezavisno složene rečenice	44
7.2.2. Zavisno složene rečenice	45
7.3. Vrste riječi u rečenici.....	46
7.3.1. Zamjenice	46
7.3.2. Glagoli	46
7.3.2.1. Elipsa	47
7.3.3. Prilozi	48
7.4. Poštapalice.....	48
8. Leksik.....	49
8.1. Frazemi.....	50
9. Zaključak.....	51
10. Popis literature.....	52

1. Uvod

Tema je ovoga diplomskoga rada *Podravski poddijalekt slavonskoga dijalekta*, i njegov glavni zadatak je prikazati glavne osobitosti podravskih govora i trenutno stanje u podravskome govoru Svetoga Đurađa. Kako bi se uvelo u navedenu temu prvo je potrebno reći najbitnije činjenice o štokavskome narječju, njegovu rasprostriranju i osnovnim značajkama te o njegovim kriterijima klasifikacije. Sve navedeno donosi se u poglavlju *Štokavsko narječje*, a nakon njega slijedi poglavlje *Slavonski dijalekt* u kojemu se također govori o njegovu rasprostriranju i osnovnim značajkama. Navedena poglavlja služe kao uvod u temu te se nadalje u radu govori o podravskome poddijalektu koji se prostire zapadno od Osijeka, od Petrijevac i Brođanaca pa do iznad Virovitice, a najstarije stanje među svim podravskim govorima čuvaju govori oko Valpova i govori oko Donjega Miholjca. Posljednjim navedenim govorima pripada i podravski govor koji se promatra u ovome diplomskom radu, a to je govor Svetoga Đurađa. Podravski govori razvrstani su u šest skupina s obzirom na porijeklo stanovništva koje u njemu stanuje. Također je vrlo bitno naglasiti da su na podravske govore u povijesti mogli utjecati kajkavsko narječje, posavski govori i istočnohercegovački dijalekt. S kajkavskim narječjem podravski poddijalekt dijeli mnoge sličnosti na razini fonologije, morfologije, tvorbe riječi, sintakse i leksika te se postavlja pitanje kako su ta obilježja dospjela iz jednoga govora u drugi jer danas više nisu prostorno povezani. S posavskim govorima podravski govori imaju najviše sličnosti u naglasku, fonetici, morfologiji i sintaksi, a utjecaj istočnohercegovačkog dijalekta najviše je vidljiv u morfologiji i naglasku, a slabije u fonetici i sintaksi. Nakon usporedbi podravskoga govora s drugim govorima slijedi upoznavanje s poviješću Svetoga Đurađa, podravskoga naselja koje se nalazi u Osječko-baranjskoj županiji u sastavu grada Donjeg Miholjca. Govor toga područja, koje se od davnina nazivalo osuvačko, predstavila je za potrebe ovoga rada baka Anka Mađarić koja je rođena 1932. godine i pismena je. Osim nje snimani su i drugi kazivači, ali je građa za ovaj rad uglavnom ekscerpirana iz njezinoga kazivanja. Iz govora gospođe Anke crpljeni su mnogi primjeri kako bi se potvrdile specifičnosti podravskoga govora na razini fonetike i fonologije, morfologije, tvorbe riječi, sintakse i leksika. U poglavlju *Govor Svetoga Đurađa* donose se mnogi literaturni navodi o navedenim razinama, a onda ih se potkrjepljuje primjerima iz audio zapisa govornice Anke Mađarić. Cilj je ovoga rada pokazati mijenja li se podravski govor u odnosu na istraživanja koja su desetljećima donosili promatrači brojnih govora slavonskoga dijalekta.

2. Štokavsko narječje

Štokavsko narječje najrasprostranjenije je narječje hrvatskoga jezika. Josip Lisac u svojoj knjizi *Hrvatska dijalektologija 1* nabraja područja u Hrvatskoj i izvan nje na kojima se govori navedenim narječjem: polovina naselja u Hrvatskoj, cijela Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Srbija izvan njezinoga jugoistočnoga prostiranja. Osim navedenih država Lisac nabraja još neke u kojima se mogu pronaći štokavski govori, a to su: Italija (Molise), Austrija (Vlahija u Gradišću), Mađarska, Rumunjska (Rekaš). (Lisac: 2003: 15.) Ljiljana Kolenić i Emina Berbić Kolar u *Sičanskim ričima* donose kartu svih govora hrvatskoga jezika, među kojima su i govori štokavskoga narječja, a glavna razlika u odnosu na Lisca je neubrajanje crnogorskih i srpskih govora u štokavske govore.

Slika 1: Hrvatska narječja i dijalekti (Berbić Kolar, Kolenić: 12: 2014.)

Granice štokavskoga narječja su: na sjeverozapadu Drava kod Virovitice prema okolici Bjelovara pa sve do Jasenovca na jugu; zatim prema zapadu do Petrinje, do okolice Karlovca i Ogulina. Nadalje Lisac nabroja i štokavska mjesta u Gorskom kotaru: Lič, Sunger, Mrkopalj, Moravice, Gomirje. Na obali naglašava postojanje štokavskoga narječja jugoistočno od Novoga te napominje kako je ona uglavnom štokavska uz određeni postotak čakavskih mjesta. Lisac naglašava sljedeća štokavska mjesta na obali: Nin, Zaton, Sveti Petar na moru, Pirovac, Šibenik i okolica, Seget, zapadni Pelješac, Mljet i drugi otoci u dubrovačkoj blizini, a naglašava da štokavaca ima i na otocima: Korčula, Hvar, Brač, Šolta itd. (Lisac: 2003: 15.) *Na jugoistoku granica počinje kod Dečana, ide do ušća Laba u Sitnicu, zatim do planine Pasjače i zapadno od Prokuplja do Stalaća i do granice s Bugarskom istočno od Zaječara.* (Lisac: 2003: 15.) Autor *Hrvatske dijalektologije 1* govori kako u Hrvatskoj postoje i štokavske oaze, a one se nalaze između Križevaca i Koprivnice, u blizini Čazme, u Žumberku, u Gorskom kotaru. (Lisac: 2003: 15.)

2.1. Osnovne značajke štokavskoga narječja

Josip Lisac u svome djelu *Hrvatska dijalektologija 1* donosi temeljito opisane osnovne značajke štokavskoga narječja koje su od izrazite važnosti za razumijevanje i razlikovanje štokavskoga narječja. Autor dvadeset i tri značajke štokavskoga narječja iznosi sljedećim redoslijedom:

- 1) *Što ili šta kao zamjenička riječ;*
- 2) *Razlikovanje dvaju kratkih (uz razlikovanje dvaju ili triju dugih) akcenata, uzlaznih i silaznih, što je u europskim razmjerima važna strukturalna osobina, koja ne dolazi u svih štokavaca;*
- 3) *Sačuvane nenaglašene duljine, ali ne podjednako dosljedno u svim govorima;*
- 4) *U kao refleks stražnjeg nazala i samoglasno l (samoglasno l u središnjoj Bosni ne daje redovito u, tj. javlja se i diftong uo);*
- 5) *Inicijalna skupina v + slabi poluglas daje u-, npr. unuk;*
- 6) *Šwa daje a, ali uz odstupanja u zetsko-južnosandžačkom dijalektu;*
- 7) *Premetanje w̄še u sve;*
- 8) *Prijelaz čr- u cr-, s odstupanjima u slavonskom dijalektu, u zapadnom (Molise) te u Vlahiji (Gradišće);*

- 9) Promjena -l na kraju riječi ili sloga u o ili u a; iznimka u radnom primjeru na slavonskom jugozapadu, eventualno još ponegdje;
- 10) Promjena d' u ʒ, uz dosta iznimki na raznim stranama;
- 11) Promjena cr u tr u riječi trešnja (črěšňa > crěšňa > trěšňa); iznimke (npr. crešna) npr. u Slavoniji, u Mađarskoj i u Rumunjskoj;
- 12) Ć i ʒ od jt, jd - poč(i), pozem, uz odstupanja u slavonskom, zapadnom i u istočnobosanskom dijalektu; poći je rasprostranjenije od pozem;
- 13) Tzv. novo jotovanje dentalnih i labijalnih suglasnika, uz dosta odstupanja, osobito u Slavoniji i Bosni;
- 14) Gubljenje fonema x, uz znatna odstupanja;
- 15) Nastavak -a u G mn. imenica muškog i ženskog roda, ali uz dosta odstupanja;
- 16) Nastavak -u u L jd. imenica muškog i srednjeg roda (u gradu; u selu);
- 17) Umetak -ov/-ev- u množini većine jednosložnih imenica muškoga roda, uz dosta odstupanja, npr. između Neretve i Dubrovnika, ali i drugdje;
- 18) Izjednačenje dativa, lokativa, instrumentala množine imenica, uz prilična odstupanja;
- 19) Čuvanje nastavka -og(a) u genitivu i akuzativu jednine muškog i srednjeg roda zamjeničko-pridjevske deklinacije (drugoga), uz odstupanja na dubrovačkom i livanjskom području;
- 20) Poseban oblik s nastavkom -a za srednji rod u nominativu množine zamjeničko-pridjevske promjene (ova sela, a ne ove sela);
- 21) Čuvanje aorista, koji ipak uglavnom izostaje oko Dubrovnika;
- 22) Posebne konstrukcije uz brojeve od 2 do 4 (dva, tri, četiri noža);
- 23) Znatna broj tzv. turcizama. (Lisac: 2003: 17.,18.)

2.2. Kriteriji klasifikacije štokavskog narječja

U *Hrvatskoj dijalektologiji 1* autor navodi nekoliko bitnih kriterija za klasifikaciju štokavskog narječja, a oni su: stupanj razvoja akcentuacije, odnosno je li ona novoštokavska ili nije, zatim refleks jata (ikavski, ijekavski, ekavski) te šćakavizam ili štakavizam (šč, ž3 ili št, žd u nekim riječima). (Lisac: 2003: 29.) Prema navedenim kriterijima autor u svojoj knjizi navodi i podjelu dijalekata. Prva podjela je prema refleksu jata u kojoj Lisac dijeli dijalekte na (i)jekavske, ekavske i ikavske. Tri dijalekata su (i)jekavska: istočnohercegovačko-krajiški, po jezičnim kriterijima (i)jekavski novoštokavski, zatim istočnobosanski ili nenovoštokavski

(i)jekavski šćakavski i zetsko-južnosandžački ili nenovoštokavski (i)jekavski. (Lisac: 2003: 29.) Ekavski dijalekti su šumadijsko-vojvođanski ili novoštokavski ekavski te kosovsko-resavski ili nenovoštokavski ekavski. (Lisac: 2003: 29.) Samo je jedan dijalekt ikavski i to zapadni dijalekt ili novoštokavski ikavski te je samo jedan s različitim refleksima jata, a to je slavonski dijalekt ili nenovoštokavski ili arhaični šćakavski. (Lisac: 2003: 29.) *Najvažniji kriterij, akcenatski, odvaja tri novoštokavska dijalekta od ostalih koji su nenovoštokavski. Po suglasničkom kriteriju četiri su dijalekta štakavska (istočnohercegovačko-krajiški, šumadijsko-vojvođanski, kosovsko-resavski, zetsko-južnosandžački), dva šćakavska (slavonski, istočnobosanski), jedan dijelom štakavski dijelom šćakavski (zapadni).* (Lisac: 2003: 29.)

3. Slavonski dijalekt

Slavonski dijalekt ili nenovoštokavski arhaični šćakavski dijalekt rasprostranjen je u Slavoniji, no njime se, kako Lisac navodi u svojoj *Hrvatskoj dijalektologiji 1*, govori i u nekim mjestima izvan Slavonije. (Lisac: 2003: 31.) *Sam je slavonski dijalekt glavniom podijeljen u dvije zone, posavsku na jugu i podravsku na sjeveru, s time da je znatno i njegovo baranjsko-bačko prostiranje, osjetno manje drugdje.* (Lisac, 2003: 31.) Ljiljana Kolenić i Nina Mance u svome radu *Hrvatski pasivni leksik i arhaizmi u slavonskome dijalektu* govore kako je osnovno obilježje slavonskoga dijalekta da čuva zavinuti naglasak na cijelome području. Također naglašava da slavonskim dijalektom govore samo Hrvati, a u narodu govore slavonskoga dijalekta zovu šokačkim govorima. (Kolenić: 2011: 155.) *U znanosti koja proučava dijalekte, dijalektologiji, šokački govori zovu se govori slavonskoga dijalekta i još: staroštokavski šćakavski, nenovoštokavski arhaični šćakavski dijalekt.* (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 7.) Uglavnom je prihvaćen naziv slavonski dijalekt pa će tako biti prihvaćen i u ovome radu. U svome izvornom znanstvenom radu *Slavonski dijalekt* Kolenić donosi i problematiku naziva spomenutoga dijalekta te zaključuje da takav naziv nije najbolji budući da se tako ne govori samo u Slavoniji, nego i u Baranji, ali i izvan granica Hrvatske. Također navodi kako ni cijela Slavonija ne govori navedenim dijalektom. (Kolenić, 1997: 101.,102.) *Središnji zapadni dio Slavonije oko Orahovice s iznimkom nekoliko mjesta uglavnom je novoštokavski (i)jekavski, dakle bez zavirutoga naglasaka, s novim naglascima.* (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 15.)

Nakon podjele slavonskoga dijalekta na poddijalekte potrebno je odrediti i granice njihovoga prostiranja. Lisac u svojoj *Hrvatskoj dijalektologiji 1* navodi detaljne granice svakoga navedenoga poddijalekta. Granica posavskih govora prema Liscu počinje na jugozapadu od Mačkovca, sjevernije od Nove Gradiške do Velike, zatim istočnije kutjevački teren pa sve do Šušnjevaca koji se nalaze sjeveroistočno od Slavonskoga Broda. Lisac govori kako je govor posavskoga tipa istočnije prostraniji pa seže sve do Gorjana sjeverno od Đakova, na sjeveroistoku obuhvaća Bogdanovce, na jugoistoku Račinovce na Savi. Autor napominje da su djelomično značajke posavskih govora sačuvane i na iločkom području, a manje u Rekašu u Rumunjskoj i u Gradišću u Austriji. (Lisac: 2003: 31.)

Podravske govore na zapadu nalazimo od područja istočno od Vaške (a Vaška je istočno od Virovitice) sve do blizine Osijeka na istoku. Ti govori zahvaćaju i središnje slavonske idiome oko Podgorača, Bokšića i Šaptinovaca, dok je okolica Našica uglavnom prešla među idiome (i)jekavskoga novoštokavskoga dijalekta. Podravskomu tipu priključuju se i govori Erduta i Aljmaša istočno od Osijeka. (Lisac: 2003: 31.)

Treći poddijalekt, kao što je već naglašeno, zemljopisno je vezan uz Baranju. Josip Lisac u svojoj knjizi *Hrvatska dijalektologija 1* govori da su idiomi slavonskoga dijalekta u Baranji smješteni južno od granice s Madžarskom, a južna granica idioma slavonskog tipa ide od Drave južno od Torjanaca do područja Batine na Dunavu. Napominje i da su govori slavonskoga dijalekta prisutni i u Srbiji i u Madžarskoj. (Lisac: 2003: 31.)

Slavonski dijalekt se, kako navode autorice Berbić Kolar i Kolenić u svojoj knjizi *Sičanske riči*, rasprostire na širem prostoru hrvatskih najvećih („himničnih“) rijeka, Save, Drave i Dunava. Također naglašavaju da kada se mjesni govori nalaze izvan hrvatskih državnih granica, slavonski se dijalekt ostvaruje uz navedene rijeke, samo s druge strane granice. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 13.)

3.1. Osnovne značajke slavonskoga dijalekta

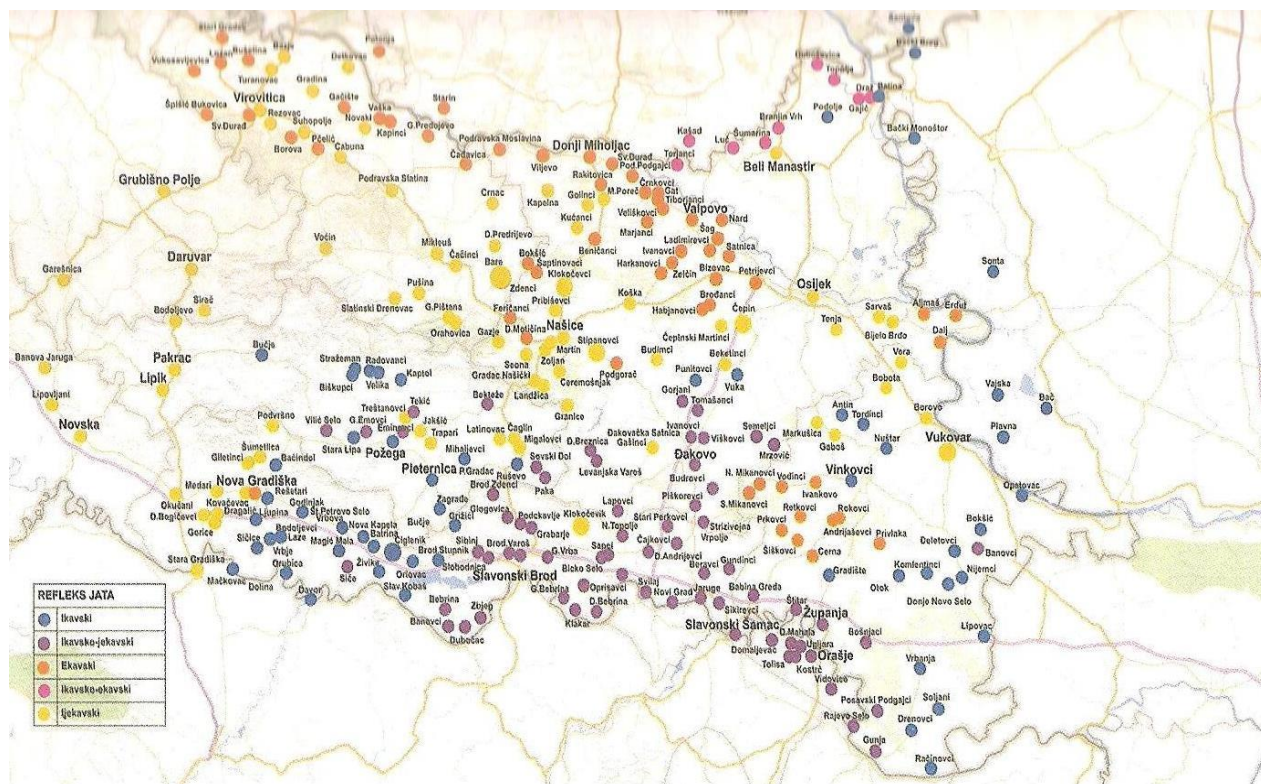
Nekoliko je bitnih značajki koje je potrebno istaknuti kako bi se opisala posebnost slavonskoga dijalekta. Tako Ljiljana Kolenić u svome izvornome znanstvenom radu *Slavonski dijalekt* posebnu pozornost posvećuje naglasnom sustavu, odrazu jata, šćakavizmu, umekšavanju glasova *l* i *n* ispred *i*, nepostojanju glasa *h*, gubljenju krajnjega *i* u infinitivu glagola i nekim

morfološkim i tvorbenim osobinama pa će i u ovome radu biti objašnjene neke od tih bitnih značajki. Autorice u *Sičanskim ričima* uz sve navedeno dodaju i L na kraju sloga te izgovor glasova č i ć, dž i đ. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 54.) Prva značajka koju je potrebno naglasiti u vezi s naglasnim sustavom čuvanje je akuta u slavonskome dijalektu koji je ujedno i apsolutni kriterij za određivanje navedenoga dijalekta. *Štokavski govori u kojima se čuva zavinuti naglasak jesu govori slavonskoga dijalekta.* (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 44.) *S obzirom na naglasni sustav, govore slavonskoga dijalekta možemo podijeliti na više skupina prema akcenatskoj klasifikaciji Milana Moguša:* (Kolenić: 1997: 102.)

- 1) *Stara hrvatska akcentuacija* koja, prema Moguševoj podjeli, ima tri stara naglasaka na svim starim mjestima.
- 2) *Novija akcentuacija* koju ima većina govora slavonskoga dijalekta, a koja uz poznavanje triju starih naglasaka poznaje i dva nova.
- 3) Manja skupina govora u kojoj se zavinuti naglasak samo povremeno rabi.
- 4) Iločka skupina govora sa starijim dvoakcenatskim sustavom.

Većina govora slavonskoga dijalekta pripada drugoj navedenoj skupini. *Nema govora slavonskoga dijalekta koji bi imali novu hrvatsku akcentuaciju i nema govora slavonskoga dijalekta koji nemaju zavinuti naglasak (akut). Govori slavonskoga dijalekta, dakle, jesu štokavski, ali nisu novoštokavski, nego staroštokavski, uglavnom s inventarom od pet naglasaka (, ˇ, ˆ, ˘, ˙).* (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 46.)

Nakon naglasnoga sustava bitno je reći najvažnije informacije o odrazu jata u slavonskome dijalektu. Ljiljana Kolenić u svome izvornom znanstvenom radu naglašava da je osnovna osobina slavonskoga dijalekta da nema ijekavski odraz jata, ali sve druge odraze jata poznate hrvatskome jeziku moguće je pronaći i u slavonskome dijalektu. (Kolenić: 1997: 104.) *Govori slavonskoga dijalekta mogu biti: 1. ikavski, 2. ikavskojekavski, 3. ekavski, 4. ikavskoekavski, 5. s “nezamijenjenim“ jatom.* (Kolenić: 1997: 104.) Na slici koja slijedi vidljiva je rasprostranjenost pojedinoga odraza jata u slavonskome dijalektu.

Slika 2: Odras jata u slavonskom dijalektu. Kartu izradio dr. sc. Vjekoslav Galzina. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 49.)

Nadalje Kolenić objašnjava i i da su se stare skupine *skj i *stj i nove, nastale nakon gubitka poluglasa, promijenile u šć. (Kolenić: 1997: 107.) Potrebno je i naglasiti osobitosti slavonskoga dijalekta što se tiče fonologije, za koju su karakteristični izgovor i povećani broj otvornika. Autorice u *Sičanskim ričima* naglašavaju da u govorima slavonskoga dijalekta neka mjesta imaju više otvornika od onih što ih bilježi suvremeni hrvatski jezik, a to su sljedeći otvornici: zatvoreni a (â°), srednjenepečani u (û), otvoreno naglašeno e (ä°). (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 48.)

Osobitosti morfologije slavonskoga dijalekta su sljedeće: (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 55.,56.)

- 1) akuzativ je jednak genitivu i za neživo, što znači da i živo i neživo ima u akuzativu nastavak za živo, osobito u podravskim govorima slavonskoga dijalekta,
- 2) dativ i lokativ jednine imenica e-vrste imaju gramatički morfem -e, a u nekim mjestima supstoje nastavci -e i -i,
- 3) imenice i-vrste mogu u instrumentalu jednine završiti na gramatički morfem -(j)u, ali tipičan je u mnogim govorima nastavački morfem -(j)om,

- 4) nulti morfem u genitivu množine,
- 5) dativ množne imenica a-vrste na -om/-em i imenica e-vrste na -am,
- 6) lokativ i instrumental množine imenica a-vrste na -i, ali čuje se i noviji -ima,
- 7) lokativ množine imenica e-vrste na -a.

Za druge promjenjive vrste riječi bitno je naglasiti sljedeće osobitosti slavonskoga dijalekta koje autorice *Sičanskih riči* izdvajaju: (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 57.)

- 1) umjesto posvojne zamjenice *njezin* javlja se često osobna *ona*,
- 2) zamjenice i pridjevi koji u hrvatskom književnom jeziku imaju nastavak -av u slavonskom dijalektu završavaju na -aki: svākaki, tāki,
- 3) pridjevi koji u hrvatskom književnom jeziku imaju nastavak -i u komparativu, obično u slavonskom dijalektu imaju nastavak -ji: jächji, gòrji,
- 4) neki pridjevi koji u hrvatskom književnom jeziku imaju u komparativu nastavak -i u slavonskom dijalektu imaju nastavak -iji: biliji, crniji,
- 5) neki slavonskopodravski govori tvore komparativ nastavkom -eji (od -ěji): nověji,
- 6) infinitiv glagola javlja se bez završnoga i: bīt, pīt no današnja istraživanja pokazuju da se često javlja i s nastavkom i,
- 7) glagoli na -nuti u slavonskom dijalektu se čuju na -niti: mētit,
- 8) u prezentu često izostaje jotacija, a zanijekani oblik prezenta glagola biti u 3. osobi jednine često glasi ni,
- 9) ponekad su nastavci u 3. osobi množine -iju, -eju i -aju, a ponekad je umjestu -e nastavak -u,
- 10) u zapovjednom način umjesto nemoj koristi se neka: nēka pēvat,
- 11) u glagolskom pridjevu radnom l na kraju prelazi u o, a o se steže s prethodnim vokalom a: spaval>spavao>spavo,
- 12) glagolski pridjev trpni često se čuje na t.

Za nepromjenjive vrste riječi bitno je naglasiti sljedeće osobitosti slavonskoga dijalekta koje autorice *Sičanskih riči* izdvajaju: (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 60.)

- 1) prilozi se u slavonskom dijalektu dosta razlikuju od suvremenoga hrvatskoga književnog jezika dok su prijedlozi uglavnom isti,

- 2) veznici su uglavnom isti kao u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, ali uz česte redukcije završnih otvornika,
- 3) uslici su česti u razgovoru u slavonskome dijalektu.

Za tvorbu riječi u slavonskom dijalektu, odnosno za tvorbu izvedenih imena, potrebno je naglasiti da se muška izvedena imena tvore sufiksima -a i -o, a ženska sufiksima -a, -ica, -ača i -ena. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 61.,62) U slavonskome dijalektu možemo promatrati i specifičnosti na području sintakse. Tako autorice *Sičanskih riči* naglašavaju inverziju kao čestu pojavu u slavonskome dijalektu, zatim uporabu povratne zamjenice *se* uz subjekt *to* te izostajanje prezenta glagola *biti* u perfektu. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 62.,63.) U slavonskome dijalektu izrazito je često vezno sredstvo *onda* i razne poštapalice i poslovice, a leksik čuva mnoštvo riječi iz svakodnevnoga govora i bogatu frazeologiju. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 63.,64.)

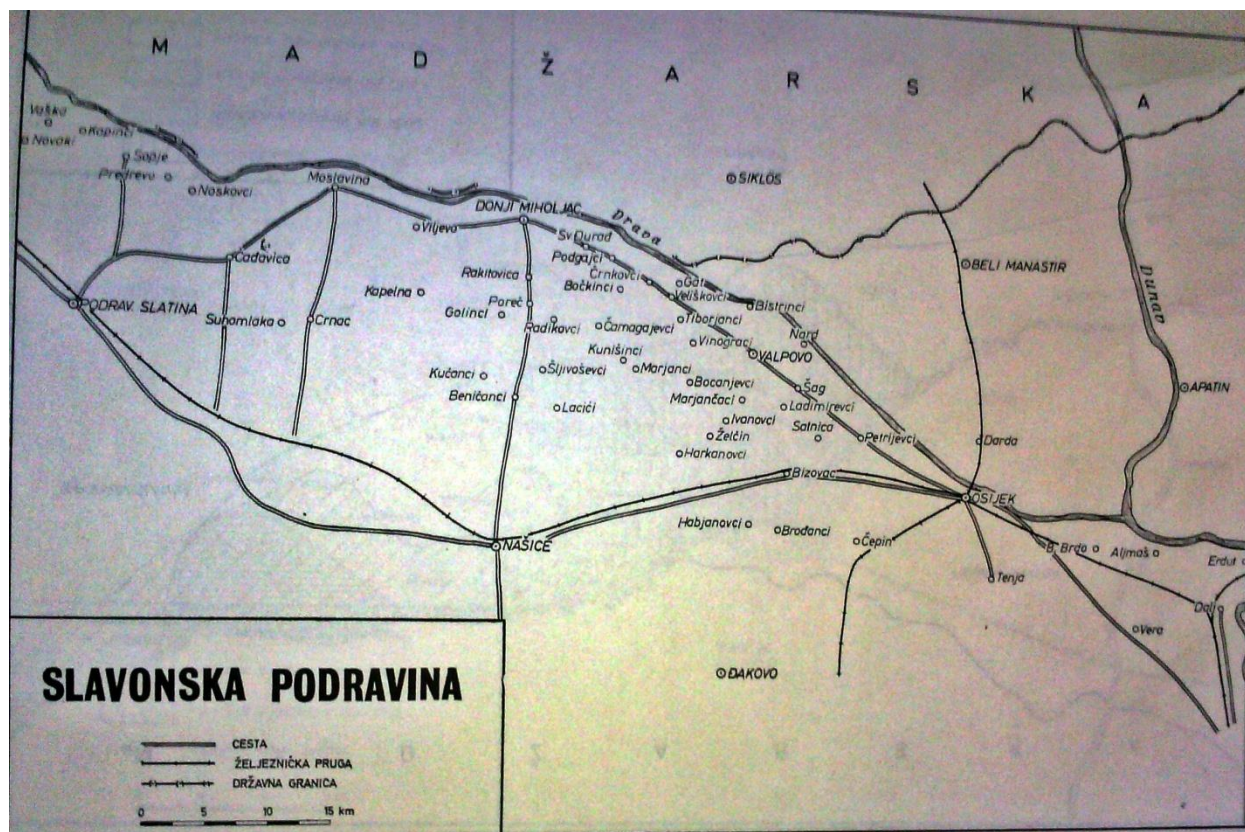
3.2. Novija istraživanja govora slavonskoga dijalekta

Emina Berbić Kolar i Ljiljana Kolenić u svojoj knjizi *Sičanske riči* ističu kako su se istraživanja govora slavonskoga dijalekta u posljednjih desetak godina znatno povećala. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 39.) Mnogi se dijalektolozi danas bave proučavanjem govora pojedinih slavonskih sela što pridonosi popularizaciji takvih govora, ali i očuvanju i njegovanju tradicije. Autorice *Sičanskih riči* također napominju da je i književno stvaralaštvo na slavonskome dijalektu izrazito razvijeno, a zapaženo je i njegovanje dijalekta među najmlađima u školama što pridonosi očuvanju toga hrvatskoga jezičnoga blaga. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 40.)

4. Podravski poddijalekt slavonskoga dijalekta

Govori podravskoga poddijalekta prostiru se zapadno od Osijeka, od Petrijevacu i Brođanaca, pa do iznad Virovitice. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 16.) *Najstarije stanje čuvaju govori oko Valpova (Petrijevcu, Ladimirevcu, Bizovac, Brođanci, Marjanci, Ivanovci, Šag, Nard, Zelčin, Habjanovci) i oko Donjega Miholjca (Gat, Veliškovci, Tiborjanci, Črnkovci,*

Podravski Podgajci, Sveti Đurađ, Rakitovica). Govori slavonskoga dijalekta u Slavonskoj Podravini jesu ekavski. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 16.)

Slika 3: Slavenska Podravina (Sekereš: 1974: 167.)

Stjepan Sekereš u svome radu *Govor Slavonske Podravine* govori da se podravski govor ubraja među najarhaičnije štokavske govore te da u njemu ima dosta kajkavskih elemenata. (Sekereš: 1974: 125.) S tim se mišljenjem slaže i Marko Samardžija koji u svome radu *Adolf Bratoljub Klaić i istočnoslavonski govori* napominje da na osnovi do tada prikupljene građe može potvrditi kajkavsko-štokavski dodir u sjevernoj Slavoniji. (Samardžija: 2010: 22.) Stjepan Sekereš u svome radu govori kako su se Slaveni u slavonsku Podravinu doselili već za vrijeme prvih seoba na Balkan koncem 6. i početkom 7. stoljeća no da ne postoje nikakvi točni podatci o tome u koja su se mjesta naselili i kako su govorili. (Sekereš: 1974: 126.) *Najviše migracija izvršeno je za vrijeme turske vladavine u tom kraju (16. i 17.st.). U to vrijeme su mnoga stara sela napuštena ili porušena, a osnovana i izgrađena nova naselja.* (Sekereš: 1974: 126.) Sekereš nadalje objašnjava da su hrvatski doseljenici iz Bosne, Baranje i Šomođa donijeli u podravski kraj ijekavski, ikavski ili ikavsko-ekavski govor te noviju ili stariju akcentuaciju. (Sekereš: 1974:

126.) *Srpski doseljenici iz Bosne, Hercegovine, Crne Gore, Gornjeg Podrinja i Baranje donijeli su ijekavski govor i noviju akcentuaciju, a oni iz Mačve, Šumadije i Bačke ekavski govor s novijom akcentuacijom, koja je sadržavala i neke elemente starije akcentuacije.* (Sekereš: 1974: 126.)

Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* dijeli sva naselja u slavonskoj Podravini u šest skupina s obzirom na porijeklo stanovništva koje u njemu stanuje: (Sekereš: 1974: 126.,127.)

- 1) Prva skupina - njoj pripadaju naselja u kojima u velikoj većini stanuju starosjedioci i koja najbolje čuvaju starinski govor. Ta naselja su: Brođanci, Abljanovci (Habjanovci), Bizovac, Satnica, Arkanovci (Harkanovci), Želčin (Zelčin), Marjančaci, Nard, Valpovo, Bocanjevci, Vinograci, Tiborjanci, Veliškovci, Gat, Marjanci, Kunišinci, Čamagevci (Čamagajevci), Lacići, Beničanci, Šljivoševci, Rakitovica, Črnkovci, Bočkinci, Podgajci (Podravski Podgajci), Sveti Đurađ (Đurađ), Noskovci i Sopje.
- 2) Druga skupina - njoj pripadaju starinska hrvatska naselja u kojima u većini stanuju starosjedioci, ali u njima ima i dosta doseljenika iz raznih jugoslavenskih krajeva. Ta naselja su: Erdut, Osijek, Čepin, Aljmaš, Petrevci, Ladimirevci, Ivanovci, Kućanci, Golinci, Poreč, Donji Miholjac, Viljevo, Moslavina, Crnac, Čađavica i Predrevo.
- 3) Treća skupina - njoj pripadaju ona naselja u kojima većinu čine doseljenici iz raznih krajeva, a starosjedioci su u manjini. Ta naselja su: Golinci, Radikovci, Šag, Bistrinci, Vaška i Novaki.
- 4) Četvrta skupina - njoj pripadaju ona srpska naselja u kojima u velikoj većini stanuju srpski doseljenici. Ta naselja su: Vera, Bijelo Brdo, Dalj, Kapelna i Suhomlaka.
- 5) Peta skupina - njoj pripadaju srpska naselja u kojima u većoj ili manjoj mjeri ima i Hrvata. Ta naselja su: Tenja i Kapinci.
- 6) Šesta skupina - njoj pripadaju sva naselja nastala u 20. stoljeću. Ta naselja su: Klisa, Josipovac, Malinovac i dr.

4.1. Odnos podravskog govora prema susjednim govorima

Na govor Slavonske Podravine mogli su u prošlosti utjecati kajkavsko narječje, posavski govor i istočnohercegovački dijalekt. (Sekereš: 1974: 201.)

4.1.1. Kajkavsko narječje i podravski govor

Stjepan Sekereš u svome radu *Govor Slavonske Podravine* nabraja sljedeće sličnosti kajkavskoga narječja i govora slavonske Podravine: (Sekereš: 1974: 201.,202.,203.)

a) akcenat:

- ✓ akcenatski tipovi koji se javljaju i u kajkavskom narječju su: 1. sūša, paklěnski; 2. vīno, letī; 3. žěna, lōpata;

b) fonetika:

- ✓ glasovne promjene koje se javljaju i u podravskom govoru:
  1. glas ě razvio se u e (pesma),
  2. nazal ǫ razvio se u u (ruku),
  3. nazal ę razvio se u e (meso),
  4. glas ǐ razvio se u u (pun),
  5. suglasnik l se na kraju sloga i riječi nije promijenio u o (vesel),
  6. mjesto štokavskih glasova č i ć postoji glas č' (č'elo),
  7. riječi koje počinju samoglasnicima a, e dobivaju protetsko j (japa),
  8. riječi koje počinju samoglasnikom u, dobivaju protetičko v (vuvo),
  9. velarni suglasnici k, g, h ne prelaze ispred i u c, z, s (muhi),
  10. skup hv u riječima hvaliti, hvatati daje f (faliti),
  11. u riječima latinskog porijekla često se govori š umjesto s (prošencija);

c) morfologija:

- ✓ morfološke pojave koje se javljaju i u kajkavskom narječju su:
  1. stariji oblik G mn bez krajnjeg -a (žen),
  2. stariji nastavci -am i -om u D mn (kravam),
  3. stari nastavak -i u I mn imenica muškoga roda (u svatovi),
  4. oblici zamjenica menom, tebom, seбом,
  5. nastavak -eji u komparativu (noveji),
  6. nastavci -eji, -iju u 3.l mn prezenta (pišeju),
  7. stariji oblik glagola ići (iti),
  8. čuvanje krajnjega i u infinitivu (dojti).

d) sintaksa:

- ✓ sintaktičke pojave koje se javljaju i u podravskom poddijalektu:
  1. imenice muškoga roda koje znače što neživo često imaju akuzativ jednine jednak genitivu jednine ako ispred njega nema prijedloga (donesi noža),
  2. česta uporaba infinitiva s prijedlogom (za jesti);

e) rječnik:

- ✓ I kajkavsko narječje i podravski govor obiluju njemačkim i mađarskim riječima, a veliku razliku što se tiče leksika čine latinske riječi kojima kajkavsko narječje obiluje, a u podravskome govoru ih nema u tolikoj količini.
- ✓ U kajkavskome narječju su vrlo česti deminutivi kojih u podravskome govoru nema toliko mnogo.

Iz svega navedenoga može se zaključiti da je podravski govor vrlo blizak kajkavskome narječju po mnogim jezičnim pojavama koje su prethodno navedene. *U vezi s time nameće se pitanje da li je današnji ekavski govor u SP bio prvobitno kajkavski ili je nastavak arhaičnog štokavskoga govora.* (Sekereš: 1974:203.) Sekereš nadalje objašnjava da su se oko toga pitanja raspravljali J. Hamm koji tvrdi da je podravska štokavština *prirodni nastavak onog arhaičnog štokavskog govora koji se još u doba velikih seoba raširio po Slavoniji i ondje ostao* (Hamm: 1949: 66.) i S. Pavičić koji je mišljenja da je ekavski govor u Podravini bio prvobitno kajkavski. (Pavičić: 1920: 39.) *U obrani svoga stava J. Hamm nastoji dokazati da su se one jezične pojave u govoru SP koje se slažu s jezičnim pojavama kajkavskog dijalekta (što je glavni argument za tvrdnju o kajkavskom porijeklu podravskoga govora) u tom kraju samostalno razvile. Međutim, ako su se u podravskom govoru samostalno razvile one jezičke pojave koje su zajedničke s kajkavskim dijalektom (akcenat, protetsko e, komparativ na -eji, prezent s nastavkom -eju, nestanak imperfekta i part. perf. I), onda je u oba govora morala postojati slična jezična baza (supstrat) koja je uvjetovala sličan razvoj u oba govora.* (Sekereš: 1975: 203.,204.) Autor *Govora Slavonske Podravine* zaključuje da su prvi stanovnici Podravine u prvim zajednicama živjeli na istom ili susjednom području sa stanovnicima nekih kajkavskih govora te su na taj način imali sličan govor, a taj su govor sačuvali i po doseljenju u podravski kraj. Doktor Josip Hamm u svome radu *Štokavština Donje Podravine* naglašava da su glavna obilježja podravske štokavštine: šć, žđ kao refleksi prasl. *stj, *zdj, *skj, *zgj, zatim meko č, zatvoreniји izgovor prasl. ě, zajednički akcenat s karakterističnim akutom i dvojaki izgovor prasl. poluglasa: jedan

niži (ѣ), koji je s vremenom prešao u a, i jedan viši (ѣ), koji je prelazio u e ili glas njemu sličan. (Hamm: 1949: 66.,67.) Hamm naglašava da se područje na kojemu se glas ѣ izgovarao kao e kroz povijest pomicala. Prvo mu je granica na istoku nešto prelazila crtu D. Miholjac - Našice, a nakon unutrašnjih migracija ikavaca u Posavinu i prostor između tri rijeke, zatim velikih seoba u 16. i 17.st. i migracija nakon oslobođenja Slavonije pa sve do 18.st. došlo je do velikih promjena na štetu ekavice koja se povlači na sjever do crte, koja siječe istočno od Virovitice preko Feričanaca, Našica, Podgorača i Martinaca na Erdut, ostavljajući za sobom jedanaest ekavskih sela¹ ispod Vinkovaca koja odonda žive odvojeno od ostalog ekavskog naselja. (Hamm: 1949: 68.,69.)

4.1.2. Govor Slavonske Posavine i podravski govor

Između posavskoga i podravskoga poddijalekta postoje sljedeće sličnosti: (Sekereš: 1974: 204.)

a) akcenat:

- ✓ u podravskom govoru postoje sljedeći akcenatski tipovi koji se javljaju u posavskom govoru: 1. nōž, seljāk; 2. komânda, ovâj; 3. nosîli, kâzâli;

b) fonetika:

- ✓ u podravskom govoru postoje sljedeće glasovne promjene koje se javljaju u posavskom govoru:
  1. u pridjevu trpnom *r* gubi vokalnu službu (um-ro),
  2. zijeve se najčešće ukida kontrakcijom (kopo),
  3. krajnje *i* u infinitivu obično otpada (radit),
  4. suglasnik *l* na kraju riječi i sloga obično ne prelazi u o (pepel),
  5. suglasnici *l* i *n* se ispred *i* često mijiraju (guljit, naslonjit),
  6. prema književnom *št* govori se *šč* (ognjišće),
  7. sibilizacija se najčešće ne provodi (seljaki),
  8. glas *h* se izgubio bez traga ili su se umjesto njega razvili glasovi *j* i *v* (dijat, muva).

---

¹ Jedanaest sela: Stari i Novi Mikanovci, Vodinci, Ivankovo, Rokovci, Andrejaševci, Retkovci, Prkovci, Šiškovci, Cerna i Gradište. (Hamm: 1949: 69.)

c) morfologija

- ✓ u podravskom i posavskom govoru postoje ove zajedničke morfološke pojave:
  1. imenice na -in govore se i u jednini bez -in (čoban),
  2. upotreba kraćeg oblika L mn imenica muškoga i srednjega roda (na konji),
  3. oblik G mn bez krajnjeg -a (kotlov),
  4. nastavak -om u I jd imenica ženskoga roda na suglasnik (zobljom),
  5. javljanje glasa *j* u komparativu pridjeva na š, ž, r (višji),
  6. tvorba komparativa pridjeva s -iji umjesto s -ji (biliji),
  7. završetak glagola II. vrste na -niti (omrznit),
  8. upotreba inf. oblika umrt, razdrt,
  9. upotreba glagolskih oblika naljat, proljat,
  10. nastavak -u u 3.l.mn prezenta umjesto -e (letu),
  11. nastavci -i, -ite u imperativu glagola piti (napi se, popite),
  12. završetak priloga sadašnjeg na ć (iduć),
  13. nestanak imperfekta, pluskvamperfekta, kondicionala prošlog i priloga prošlog.

d) sintaksa:

- ✓ zajedničke sintaktičke pojave u podravskom i posavskom poddijalektu:
  1. upotreba G umjesto A kod imenica muškoga roda (posolim kruva),
  2. upotreba zamjenice taj kao nekog člana ispred posesivnog G (taj nije čovjek),
  3. upotreba veznika u značenju nemoj (neka pevati).

e) rječnik:

- ✓ Stjepan Sekereš zaključuje da je leksik posavskog i podravskog govora vrlo sličan, samo što je bitno naglasiti da u posavskom govoru ima mnogo manje mađarskih riječi nego u podravskome govoru.

Na temelju svega toga možemo zaključiti da između podravskog i posavskoga govora postoji velika sličnost u akcentu, fonetici, morfologiji i sintaksi, stoga oba ta govora možemo uvrstiti u jedan dijalekt. (Sekereš: 1974: 205.) Također Sekereš naglašava da je bitna razlika između navedena dva govora u tome što u posavskom govoru postoje neki stariji akcenatski tipovi i stariji morfološki oblici. (Sekereš: 1974: 206.)

4.1.3. Istočnohercegovački dijalekt i podravski govor

Između istočnohercegovačkoga dijalekta i podravskog govora postoje sljedeće sličnosti: (Sekereš: 1974: 206.,207.):

a) akcenat:

- ✓ u podravskom govoru postoje sljedeći akcenatski tipovi koji se javljaju i u istočnohercegovačkom dijalektu: 1. jêž, sũnce; 2. brät, gòdina; 3. písati, počétak.
- ✓ u području novije akcentuacije postoje još i ovi zajednički akcentski tipovi: 1. mléko; 2. vòda.

b) fonetika:

- ✓ zajedničke fonetske osobine:
  1. zamjena jata s ije i je (bijela),
  2. grupe të i dē obično daju ée i đe (đevojka),
  3. u položaju ispred *j* jat obično daje *i* (sijati),
  4. grupa -ao sažima se u -o (poso),
  5. konsonant *h* iščezao bez zamjene (dođo),
  6. u nekim riječima dolazi do promjene *že* u *re* (more).

c) morfologija:

- ✓ zajedničke morfološke osobine:
  1. noviji imenski i glagolski oblici (selu-sela-selima),
  2. nastavak -om ili -em u D mn kao rjeđa pojava (krmkom),
  3. nastavak -i u I mn nekih imenica (pred vrati),
  4. mijenjanje dvosložnih hipokorističnih imena m.r. na -o po a-deklinaciji (Đuro, Đure, Đuri),
  5. završetak infinitiva na -ti ili -t (pisati, pisat).

d) sintaksa:

- ✓ Zajedničke sintaktičke osobine su one koje se javljaju i u ostalim govorima: sintaksa rečenica, padeža i glagolskih oblika, red riječi, sročnost itd.

e) rječnik:

- ✓ Za zajedničke osobine što se tiče rječnika bitno je naglasiti da i podravski govor i istočnohercegovački dijalekt obiluju turcizmima i germanizmima.

Na temelju svega izloženog možemo zaključiti da je istočnohercegovački dijalekt (preko doseljenika i hrvatskog književnog jezika) vrlo snažno djelovao na podravski govor, osobito na njegove periferne dijelove. Utjecaj toga dijalekta najjače se odrazio u morfologiji i akcentu, a slabije u fonetici i sintaksi. (Sekereš: 1974: 207.)

5. Sveti Đurađ

Sveti Đurađ podravsko je naselje koje se nalazi na 95 metara nadmorske visine u Osječko-baranjskoj županiji u sastavu grada Donjeg Miholjca. Nalazi se na državnoj cesti D34 Valpovo - Donji Miholjac, a sjeverno od sela prolazi rijeka Drava. Susjedna naselja su: sjeverozapadno grad Donji Miholjac, jugozapadno Rakitovica, Miholjački Poreč i Radikovci, te jugoistočno Podgajci Podravski. Južno se nalaze Bočkinci i Čamagajevci, naselja u općini Marijanci. Površina naselja Sveti Đurađ je 16,69 km². U selu se nalazi rimokatolička crkva Sv. Jurja koja pripada katoličkoj župi Sv. Martina biskupa u Podgajcima Podravskim i donjomiholjačkom dekanatu Đakovačko-osječke nadbiskupije. Crkveni god (proštenje) ili kirvaj slavi se 23. travnja.²

Slika 4: Sveti Đurađ na zemljovidu Hrvatske³

² (Izvor: [http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_\(Donji_Miholjac\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_(Donji_Miholjac)))

³ (Izvor: [http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_\(Donji_Miholjac\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_(Donji_Miholjac)))

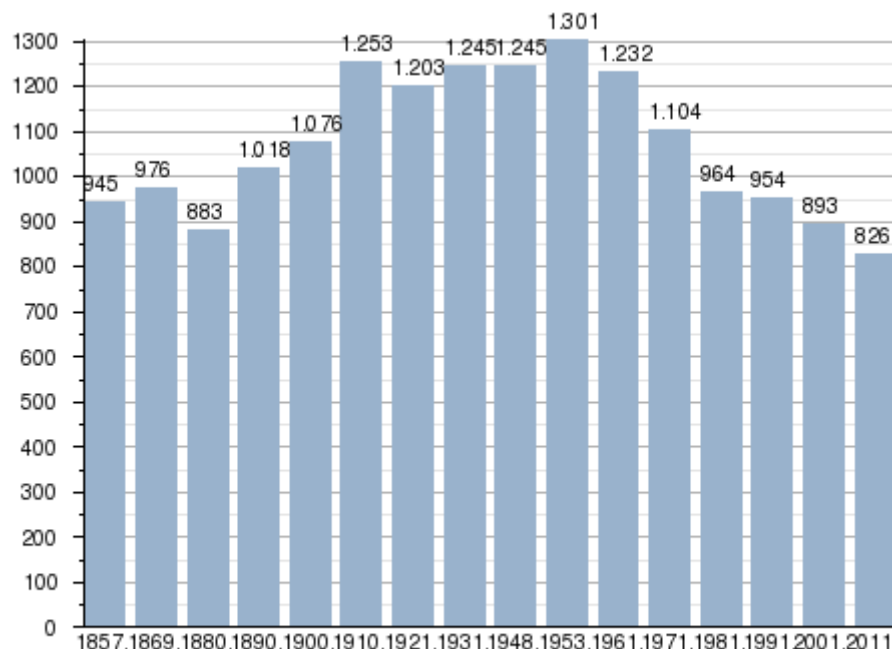

Slika 5: Sveti Đurađ i njegova susjedna naselja⁴

Župna organizacija na navedenim prostorima postojala je od davnina (prije 900g., pretpostavlja se da je stvorena u 7. ili 8. st.) , prije dolaska Mađara na te prostore što detaljno objašnjava Stjepan Pavičić u svome radu *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji*. Mađari su na području uz Dravu osnovali poseban arhiđakonot koji je kasnije nosio ime osuvački, a kojemu se središte nalazilo u mjestu Osvuku. Osvuk je, kako navodi Pavičić, od 12.st. do turskog gospodstva bio cjelina koja je zauzimala zemljište između Drave, Vučice, Breznice, Pištanca, Kapelne i Viljeva. *Tim se toponimom danas obilježava veliko polje na zemljištu između Miholjca i Sv. Đurđa.* (Pavičić: 1994: 147.) U poznatim ispravama Osvuk se uvijek zapisuje s nastavkom -ak koji je postao od ѣk i tu je vidljivo reflektiranje staroga poluglasa u -a na štokavskoj podlozi. (Pavičić: 1994: 147.) U ispravama također postoji i toponim Lokavec gdje je vidljivo zamjenjivanje poluglasa glasom -e kao u kajkavskome narječju, što navodi na zaključak da su na tome području 1229. godine supostojale dvije govorne grupe: ikavska i zapadnoekavska. (Pavičić: 1994: 147.) *Do turskih provala osuvačko je područje bilo dobro naseljeno, osobito u podravskom svom dijelu i po visokim gredama s jedne i s druge strane Karašice, te je pred turski dolazak moglo imati do 8000 stanovnika.* (Pavičić: 1994: 148.)

⁴ (Izvor: [http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_\(Donji_Miholjac\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_(Donji_Miholjac)))

Izvor - Državni zavod za statistiku

Slika 6: Kretanje broja stanovnika u Svetome Đurađu od 1857. do 2011. ⁵

Na tome području bilo je nešto muslimana te pripadnika katoličke i kalvinske crkve, a Hrvata je bilo oko šest tisuća. (Pavičić: 1994: 148.) Turci su na to područje naselili i srpsko stanovništvo koje u navedeni kraj donosi jekavski štokavski govor i novu akcentuaciju. (Pavičić: 1994: 147.)

5.1. Govor Svetog Đurađa

Pri analizi govora Svetog Đurađa u ovome radu koristit će se snimka govora s osamdesettrogodišnjom Ankom Mađarić, izvornom govornicom navedenoga kraja. Također je bitno naglasiti i da je govornica čiji ćemo audio zapis koristiti za proučavanje navedenoga govora pismena. Budući da će se u ovome radu analizirati mjesni govor potrebno je takav govor i definirati. *Mjesni govor jedinica je najnižega ranga u dijalektologiji. To je govor jednoga sela, konkretni je idiom jer ima jasno definiranu strukturu i inventar i na svako pitanje o tom govoru imamo konkretan odgovor.* (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 42.)

⁵ (Izvor: [http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_\(Donji_Miholjac\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_(Donji_Miholjac)))

5.1.1. Fonologija

5.1.1.1. Akcentuacija

Stjepan Sekereš u svome radu *Govor Slavonske Podravine* navodi glavne akcenatske tipove u podravskom govoru: novi (metatonijski) akut (~), dugosilazni akcenat (^), kratkosilazni akcenat (¨), dugouzlazni akcenat (´), kratkouzlazni (̀) i visokouzlazni (´). (Sekereš: 1974: 128.) Za govor Svetog Đurađa karakteristična su prva tri naglasna tipa koja će biti obrađena u ovome radu. Bitno je naglasiti da je govornica Anka Mađarić uglavnom riječi naglašavala kratkosilaznim naglaskom, koji se u podravskome govoru izgovara jednako kao i u književnom jeziku, pa će se prvo u ovome radu govoriti upravo o tome naglasku.

- a) ostvarivanje kratkosilaznog naglaska na prvom slogu u riječi vidljivo je u sljedećim primjerima: *děco, vāma, cūre, žēne, kăpu, kěkse*;
- b) ostvarivanje kratkosilaznog naglaska na srednjem slogu u riječi vidljivo je u sljedećim primjerima: *grančicu, komšija, papirića, kobasića*;

Nakon kratkosilaznog naglaska potrebno je istaknuti i novi (metatonijski) akut za kojega Stjepan Sekereš u svome radu *Govor Slavonske Podravine* govori da se izgovara na isti način kao u Slavonskoj Posavini, južnoj Baranji i kajkavskom narječju. *Pri izgovoru toga akcenta glas ostaje na istoj visini sve do pred kraj kada se naglo diže.* (Sekereš: 1974: 128.,129.)

- a) ostvarivanje akuta na prvom slogu u riječi vidljivo je u sljedećem primjeru: *dōjdem*;
- b) ostvarivanje akuta na srednjem slogu u riječi vidljivo je u sljedećim primjerima: *pripovēdam, udāti, kuvāne, povēže*;
- c) ostvarivanje akuta na posljednjem slogu u riječi vidljivo je u sljedećim primjerima: *dovezē, donesē, pečē*.

Sljedeći akcenatski tip kojega je potrebno naglasiti u ovome radu je dugosilazni akcent za kojega Sekereš kaže da se izgovara istom artikulacijom kao u književnom jeziku. (Sekereš: 1964: 129.)

- a) ostvarivanje dugosilaznog naglaska na prvom slogu vidljivo je u sljedećim primjerima: *vūjo, drāgost, bīlo*;
- b) ostvarivanje dugosilaznog naglaska na zadnjem slogu nije uočeno u govoru Anke Mađarić.

Dugosilazni akcent ne postoji u podravskome govoru na srednjem slogu, a Stjepan Sekereš za njega kaže da postoji u baranjskom govoru i u nekim područjima posavskog govora. (Sekereš: 1974: 133.)

5.1.1.2. Prenošenje akcenta na proklitiku

Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* govori kako u podravskome poddijalektu nema nekakvog dosljednog prenošenja akcenta na proklitiku te da se prenošenje akcenta na proklitiku najčešće vrši *s jednosložnih i dvosložnih riječi (a vrlo rijetko i s trosložnih), i to najčešće na jednosložne prijedloge, negaciju ne i veznike i, ni, a mnogo rjeđe na dvosložne prijedloge i ostale veznike.* (Sekereš: 1974: 138.) Također naglašava i da proklitika na području starije akcentuacije dobiva ˘ (kratkosilazni) naglasak, a na području novije akcentuacije ˘ (kratkosilazni) ili ˘ (kratkouzlazni) naglasak. (Sekereš: 1974: 138.)

Kod sugovornice Anke Mađarić nekoliko je puta uočena objašnjena pojava i to u primjerima koji slijede:

nà lanac,
zà Božić,
nà stol,
pò dvoje,
nà ručak.

5.1.1.3. Odras jata

U *Govoru Slavonske Podravine* stoji da je odraz jata u navedenom području ekavski i ijekavski te da ekavskim odrazom jata govore sva naselja prve i druge skupine i neka naselja treće skupine. (Sekereš: 1974: 143.) Tako je i kod govornice iz Svetoga Đurađa također zabilježen ekavski odraz jata koji možemo vidjeti u sljedećim primjerima:

E, deco, da ja vama pripovedam kako je bilo lepo nama kad smo bile mlade (...)
(...) pa smo se mi radovali deca, a i stari svet se radovo (...)
(...) mi smo imali te kekse povešane i u zlatu oreja (...)

(...) *sa bundevinim semenom* (...)

(...) *sveću zapaljimo pa kažemo otvori apa vrata* (...)

(...) *sedi, mirno sedi da nam kokoši se dobro legu* (...)

U govoru Anke Mađarić na nekoliko je primjera uočen i jekavski odraz jata koji nije karakterističan za podravski govor koji je danas uglavnom ekavski i ijekavski. Stjepan Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* također napominje da je u nekim podravskim selima (Rakitovica, Predrevo, Spoje) uočio jekavski odraz jata koji je mogao nastati pod utjecajem doseljenika iz Bosne ili pod utjecajem doseljenika iz jekavskog područja ili iz susjednih srpskih naselja. (Sekereš: 1974: 144.) Primjeri u kojima je vidljiv jekavski odraz jata u govoru Svetog Đurađa su:

(...) *a pjevali smo onda Božićne pjesme* (...)

(...) *k jednoj poniznoj Djevici* (...)

(...) *pa smo se mi radovali djeca* (...)

5.1.1.4. Izgovor glasova

Stjepan Sekereš govori da se glasovi u podravskom govoru izgovaraju uglavnom kao i u književnom jeziku s nekoliko iznimaka. (Sekereš: 1974: 141.) Za podravski govor specifičan je izgovor glasova č i ć koji se izgovaraju kao nešto umekšano, a takav izgovor glasova č i ć je, kako i Sekereš kaže u *Govoru Slavonske Podravine*, specifičan za kajkavsko narječje. (Sekereš: 1974: 141.) Osim za kajkavsko narječje bitno je naglasiti da takav „srednji“ izgovor č i dž imaju i neki čakavski govori. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 54.) Govornica Anka Mađarić također glasove č i ć izgovara umekšano. Za podravski je govor specifično i izjednačenje izgovora suglasnika dž i đ koji se izgovaraju kao umekšano dž. Sekereš naglašava kako se u nekim podravskim govorima izgovaraju kao umekšano dž (kradža, džon, svadža), a u nekima kao umekšano đ (pendđer, đep, ođak). (Sekereš: 1974: 142.) Izgovor suglasnika dž i đ kao umekšano dž nalazi se u istočnom dijelu kajkavskoga narječja, ali se ovdje ne može govoriti o utjecaju tih govora na podravski govor nego se ta pojava u podravskom govoru sama razvila. (Sekereš: 1974: 142.) U nekoliko mjesta podravskoga govora oba navedena suglasnika izgovaraju se kao umekšano đ. Mjestima s takvim izgovorom pripada i Sveti Đurađ što možemo vidjeti iz sljedećega primjera:

(...) *al je to bilo nakićeno pa u pendđer, kud je mali pendđer grančica je još bila manja* (...)

Do takva izgovora tih glasova moglo je doći izjednačavanjem izgovora oba ta suglasnika sa suglasnikom *đ*, koji je prodro iz knjiž. jezika. (Sekereš: 1974: 142.) Međutim u govoru Svetog Đurađa može se, kao i u ostalim mjestima s podravskim govorima, čuti i *tvrdi izgovor tih suglasnika*. (Sekereš: 1974: 142.)

Izrazito je bitno objasniti i kakva je situacija u podravskome govoru sa suglasnicima *l* i *h*. Sekereš za suglasnik *l* kaže da se dobro čuva u podravskome govoru na kraju riječi i sloga, osobito kod imenica i pridjeva, a za suglasnik *h* kaže da je nestao u većini podravskih govora. (Sekereš: 1974: 146.) Kod govornice Anke može se suglasnik na kraju riječi uočiti samo na dva primjera, a to su:

(...) *i metnemo slame na stol i na stol stolnjaka* (...)

(...) *poslan bi **anđel** Gabrijel* (...)

Što se suglasnika *h* tiče može se potvrditi tvrdnja Stjepana Sekereša, ali je bitno naglasiti da u primjerima koji se navode suglasnik *h* koji se nalazi u sredini riječi nije u potpunosti nestao nego je zamijenjen sa suglasnicima *j* ili *v*. Primjeri su sljedeći:

(...) *pa donesu kojeg **oreja** i koju jabuku deci* (...)

(...) *i onda **suve šljive kuvane*** (...)

Da je suglasnik *h* nestao na početku riječi i da se kao takav održao u podravskome govoru Svetoga Đurađa može se potvrditi primjerima:

(...) *da ne vidimo jedno drugo kolko smo se **telji** valjat* (...)

(...) *brzo već si se okupao, **aj** drugo* (...)

(...) *čestita nam već kako je red, **ajde**, a mi njega posipamo* (...)

Suglasnička skupina *hv* prelazi u *f* u sljedećim primjerima:

(...) *bilo nas puno dece, **fala** Bogu nek nas je* (...)

(...) ***faljen** Isus, čestitam vam sretan Božić* (...)

Nadalje je bitno naglasiti i kakvo je stanje u podravskom govoru sa zijevom. Sekereš navodi da stari zijev u podravskom govoru najčešće ostaje, dok se novi ukida. (Sekereš: 1974: 147.) Na kraju riječi kontrakcijom najčešće nastaje -o kao što možemo vidjeti u sljedećim primjerima:

(...) *još je od papira **imo** velku kapu (...)*

(...) *kad je on **došo** (...)*

(...) *a i stari svet se **radovo** (...)*

Sekereš naglašava da do kontrakcije ne dolazi kada je naglasak na a kao u primjerima: dao,zvao,krao, ali u nekim mjestima je i u takvom slučaju došlo do kontrakcije koja je vidljiva i u govoru Anke Mađarić u primjeru:

(...) *komšija nam **do** od nekake smreke (...)*

U govoru Svetoga Đurađa vidljivi su i primjeri u kojima se glas j umeće u skupinu io kako bi se prevladao hijat, a ti primjeri su:

(...) *jedan je **otvorijo** prozora pa **skočijo** kroz prozor (...)*

Za kraj ovoga dijela bitno je, kao osobitost podravskoga govora, naglasiti i glas r koji se u nekim riječima u intervokalnom položaju pojavljuje umjesto glasa ž, pa tako u audiozapisu govornice Anke Mađarić imamo primjer glagola *morem* umjesto glagola *možem*. Isto tako i glas m u nekim primjerima u podravskome govoru zamjenjuje neke druge glasove, a u govoru Anke Mađarić zamjenjuje glas n što možemo vidjeti iz primjera glagola *počinjati* kojega je govornica upotrijebila s glasom m:

*A onda cure, cure su pisale, na Luce **počmu** pisati imena od momaka (...)*

5.1.1.5. Izostanak glasovnih promjena

Izostanak glasovnih promjena čest je u podravskome govoru, a najčešći je izostanak sibilizacije i jotacije. Iako je čest u razgovoru s Ankom Mađarić nije zabilježen niti jedan izostanak sibilizacije, a izostanak jotacije zabilježen je u primjeru:

(...) *sad prvo **dojde** Barbara pa onda **dojde** sveti Nikola (...)*

U govoru Anke Mađarić zabilježeni su i primjeri gdje se provodi jotacija, a ti primjeri su sljedeći:

*(...) pa brzo će **doći** Božić.*

*(...) u borku ima **namećano** žito pa kukuruz pa zob (...)*

Sekereš naglašava da se sibilizacija u slavonskoj Podravini provodi samo u nekoliko naselja, i to u onim naseljima koja imaju noviju akcentuaciju. (Sekereš: 1974: 149.)

5.1.1.6. Umekšavanje suglasnika l i n

Za podravski govor karakteristično je i umekšavanje suglasnika l i n koji se izgovaraju u nekim situacijama kao lj i nj. *Do mijiranja suglasnika l i n ispred i dolazi u svim podravskim naseljima gdje je dobro očuvan starinski govor.* (Sekereš: 1974: 149.) U govoru Svetog Đurađa uočeni su sljedeći primjeri umekšavanja suglasnika l:

*(...) sklopimo dečica ruke pa se **moljimo** (...)*

*(...) kolko smo se **telji** valjat (...)*

*(...) ženske idemo, sveću **zapaljimo** (...)*

5.1.1.7. Gubljenje i dodavanje glasova

Gubljenje glasova na početku riječi često je u podravskome govoru. Stjepan Sekereš objašnjava u svome radu *Govor Slavonske Podravine* da eksplozivni suglasnici često ispadaju kada se nađu na početku riječi ispred drugih eksplozivnih suglasnika, a da se takvo ispadanje događa zbog olakšavanja izgovora. (Sekereš: 1974: 150.) U govoru Svetoga Đurađa prisutni su sljedeći primjeri gubljenja suglasnika:

*(...) majko mila **di** ću poginiti (...)*

*(...) a žandari pazili da neće **kogo** čut da se kartaju (...)*

Gubljenje suglasnika na kraju riječi vidljivo je u sljedećim primjerima:

(...) **ope** se pjevale adventske pjesme, koju **bi** sad mogla kazat (...)

Prisutni su i primjeri gubljenja samoglasnika na početku riječi: *nako* (onako), *vako* (ovako), ali i na kraju riječi: *tog* (toga), *kad* (kada), *nij* (nije), *nek* (neka), *nam* (nama), *imal* (imali), *ni* (nije), *al* (ali), *koj* (koji), *čeg* (čega), *nekak* (nekako), *svašt* (svašta).

Izrazito je često u podravskome govoru Svetoga Đurađa gubljenje glasova u sredini riječi, a takvo gubljenje vidljivo je u sljedećim primjerima: *velkoga* (velikoga), *nekake* (nekakve), *kaka* (kakva), *vidti*, *viti* (videti), *kolko* (koliko) *čije* (čiji je). Također je u jednome primjeru vidljivo i gubljenje ê (jata) pa tako imamo glagol *prostrti* umjesto glagola *prostrijeti* u kojemu suglasnik r nakon gubljenja jata postaje slogotvoran.

Stjepan Sekereš napominje da u podravskome govoru neke riječi koje počinju samoglasnicima u, a i e dobivaju katkada protetsko v ili j, a ta je glasovna pojava raširena u kajkavskom narječju. (Sekereš: 1974: 151.) Primjeri protetskog v u govoru Svetoga Đurađa su:

(...) a moj **vujō** kad je bio mlad (...)

(...) otvori apa vrata i **vude** s nam (...)

(...) i onda samo **vudemo** i raširavamo (...)

Sekereš navodi i da se umjesto taj, ta, to govori otaj, ota i oto, a tu tvrdnju također možemo potvrditi primjerom u govoru Svetog Đurađa:

(...) pa ječam pa svašt nametano, s **otim** ga posipamo (...)

5.1.2. Morfologija

5.1.2.1. Promjenjive vrste riječi

5.1.2.1.1. Imenice

a) Genitiv i akuzativ jednine imenica a-vrste: kategorija živosti

Ljiljana Kolenić u *Sičanskim ričima* navodi kako je poznato da se u većini štokavskih i čakavskih govora javlja gramatička kategorija živosti što znači da je akuzativ jednak genitivu ako se radi o živom, a jednak je nominativu ako se radi o neživom. U govorima slavonskoga dijalekta često se izjednačuje akuzativ za živo i neživo tako da i živo i neživo ima nastavak živoga što znači da je akuzativ jednak genitivu. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 55.) Tako se govori i u slavonskoj Podravini, a u govoru Svetoga Đurađa pronađeni su sljedeći primjeri koji potvrđuju navedenu tvrdnju:

(...) *pa imo **lanca** velkoga i vile (...) A jd*
(...) *metnemo slame na stol pa na stol **stolnjaka** (...) A jd*
(...) *baka Reza pripremi **jastuka** poležaju da sedne (...) A jd*
(...) *svaki dan jednoga **papirića** baci u vatru (...) A jd*
(...) *jedan je otvorijo **prozora** (...) A jd*

Akuzativ jednine imenica a-vrste jednak je nominativu kad ne dolazi do izjednačavanja akuzativa s genitivom za neživo, što možemo vidjeti iz sljedećega primjera govornice iz Svetoga Đurađa:

(...) *pa skočijo kroz **prozor** (...) A jd*

Genitiv jednine imenica a-vrste muškog roda završava na gramatički morfem -a što možemo vidjeti iz sljedećih primjera:

(...) *s otim posipamo **poležaja** (...)*

b) Dativ i lokativ jednine imenica e-vrste

Ljiljana Kolenić u *Sičanskim ričima* navodi kako u mnogim mjestima slavonskoga dijalekta dativ i lokativ jednine imenica e-vrste često imaju gramatički morfem -e, a u nekim mjestima supostoje -e i -i. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 55.) Gramatički morfem -e u dativu i lokativu jednine imenica e-vrste obilježje je kajkavskih govora i čakavskih ekavskih govora. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 55.) U govoru kazivačice Anke Mađarić ne uočava se upotreba

gramatičkoga morfema -e, nego je u njezinom govoru prisutna uporaba morfema -i što možemo vidjeti iz sljedećih primjera:

(...) i onda samo vuđemo i raširavamo **po sobi** (...) L jd

c) Akuzativ jednine imenica e-vrste

Ljiljana Kolenić objašnjava da su imenice e-vrste sve imenice ženskoga i muškoga roda koje u genitivu jednine imaju nastavački morfem -e. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 43.) U akuzativu jednine imenice ženskoga roda e-vrste imaju nastavački morfem -u što možemo vidjeti iz sljedećih primjera kazivačice Anke:

(...) *papirića baci u **vatru*** (...)

(...) *donesu kojeg oreja i koju **jabuku** deci* (...)

(...) *ma **grančicu** samo komšija nam do* (...)

(...) ***sveću** zapaljimo pa kažemo* (...)

U govoru kazivačice Anke Mađarić uočena je jedna iznimka, odstupanje od norme koje je vidljivo u jednome primjeru gdje govornica umjesto nastavačkog morfema -u upotrebljava nastavački morfem -e za akuzativ jednine:

(...) *na **Luce** počmu pisati* (...)

d) Genitiv množine

U knjizi *Sičanske riči* stoji da se nulti morfem u genitivu može čuti još u nekim govorima (dan, cur) te da se takav morfem može čuti i u govorima slavonske Podravine. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 55., 56.) Također se navodi i da je dosta čest gramatički morfem -i, osobito kada se spominju imena mjesta. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 56.) U zapisu govora Anke Mađarić iz Svetoga Đurađa nije zabilježen niti jedan takav primjer, tako da se navedene pojave ne mogu potvrditi u ovome radu. Kazivačica je u genitivu množine upotrebljavala gramatički morfem -a što možemo vidjeti u primjerima:

(...) imena od **momaka** (...)
(...) i onda rezanci s orejima ako smo imali **oreja** (...)

e) Lokativ množine imenica e-vrste

U lokativu množine još se čuje nastavak -a (od praslavenskoga -ahъ): o poklada, ali sve je više primjera dativa, lokativa i instrumentala množine s nastavkom -ama. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 57.) U audio zapisu koji se razmatra za ovaj rad nije pronađen niti jedan primjer imenice e-vrste koja u lokativu množine ima nastavak -a, ali je jednim primjerom u govoru Anke Mađarić potvrđena druga tvrdnja, tj. primjer imenice koja u lokativu množine ima nastavak -ama:

*Još se idemo i **po kućama** onda, malo tamo malo vamo (...)*

5.1.2.1.2. Zamjenice

Ljiljana Kolenić u *Sičanskim ričima* naglašava da se u svim poddijalektima slavonskoga dijalekta umjesto posvojne zamjenice njezin javlja osobna ona u genitivu jednine (nje) te da je takav oblik znak arhaičnosti. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 57.) Iako se do danas takav izgovor osobne zamjenice sačuvao u Svetome Đurađu u audiozapisu kazivačice Anke Mađarić nije uočen niti jedan takav primjer. Pridjevne zamjenice i pridjevi u slavonskome dijalektu završavaju na -aki, a da je takva situacija i u govoru Svetoga Đurađa potvrđuju sljedeći primjeri:

(...) **kaka** bora, grančicu samo komšija nam do (...)
(...) **nekake** malone kekse na mašinu (...)

Umjesto zamjenica mnom, tobom, sobom govori se u mnogim mjestima u Podravini menom, tebom i seбом, a takvi oblici su nastali analogijom prema mene, meni, tebe, tebi, sebe, sebi i javljaju se u kajkavskom narječju. (Sekereš: 1974: 158.) Stjepan Sekereš naglašava da je takva situacija i u Svetome Đurađu, no u audio zapisu govornice Anke Mađarić takva pojava nije uočena. Spomenuta kazivačica u audiozapisu nije niti jednom upotrijebila navedenu zamjenicu u

instrumentalu jednine, nego ju je, osim u nominativu jednine, upotrijebila još samo u dativu što je vidljivo u primjeru:

*(...) e toj bilo tako **mi** drago (...)*

Pored oblika „s tim, s tom“ češće se čuju oblici „s òtim, s òtom“. Do tih oblika je došlo analogijom prema „s ovim, s onim“. (Sekereš: 1974: 158.) Takav primjer upotrebe pokazne zamjenice možemo vidjeti u govoru kazivačice:

*(...) s **otim** ga posipamo (...)*

Stjepan Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* govori da se oblici ovakav, takav i onakav rijetko mogu čuti u podravskome govoru te da se umjesto njih čuju oblici ovaki, taki i onaki, a umjesto upitne zamjenice tko govori se ko. (Sekereš: 1974: 159.) Takva situaciju u izgovoru zamjenica uočena je i u govoru Anke Mađarić u sljedećim primjerima:

*(...) žandari pazili da neće **kogo** čut da se kartaju (...)*

Umjesto neodređenih zamjenica nĕtko, nĕšto, nĕkoji, nĕčiji, nĕkakav govori se u nekim mjestima nĕko, ništa, nĕkoji, ničiji, nĕkaki, a do tih oblika došlo je zamjenom negacije ne s ni. (Sekereš: 1974: 159.) U govoru kazivačice Anke Mađarić ne mogu se potvrditi navedene pojave te se iz sljedećih primjera može zaključiti da u govoru Svetoga Đurađa nije došlo do zamjene negacije ne s ni:

*(...) dobit ćemo **nešto** od svetog Nikole (...)*

*(...) **nekake** malone kekse na mašinu (...)*

*(...) komšija nam do od **nekake** smreke (...)*

Stjepan Sekereš zaključuje da se u podravskim govorima ne mogu čuti sljedeće zamjenice: itko, išta, ikoji, ičiji, gdjetko, gdješto, štokoji i štokakav. (Sekereš: 1974: 159.) U govoru kazivačice Anke Mađarić može se potvrditi navedeni zaključak.

5.1.2.1.3. Pridjevi

Neki govori slavonskoga dijalekta, a među njima i podravski govori tvore komparativ pridjeva nastavkom -eji (od ěji): nověji, starěji. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 57.) U govoru kazivačice Anke Mađarić nije uočen niti jedan primjer koji potvrđuje tu pojavu. Uočen je jedan primjer iz kojega je vidljiva tvorba komparativa s nastavkom -iji:

*(...) onda mi deca nismo išli, to **stariji** idu (...)*

U govoru Anke Mađarić uočeno je jedno odstupanje od norme gdje pridjev u nominativu jednine umjesto nultog morfema $\emptyset$ ima nastavak -i, odnosno gdje su se oblici neodređenog pridjeva u deklinaciji izjednačili s oblicima određenog pridjeva:

*(...) moj vujo kad je bio mlad bio je **jaki** (...)*

5.1.2.1.4. Brojevi

Stjepan Sekereš navodi da se brojevi dva, tri, četiri, oba vrlo rijetko dekliniraju, te se umjesto njih često mogu čuti brojevne imenice. (Sekereš: 1974: 159.) U govoru Anke Mađarić ta se tvrdnja ne može ni potvrditi ni opovrgnuti jer navedeni brojevi nisu spomenuti u audio zapisu. Kazivačica je upotrijebila zbirnu imenicu dvoje što možemo vidjeti u sljedećem primjeru:

*(...) pa stalo nas je i po **dvoje** u kacu (...)*

Autor *Govora Slavonske Podravine* navodi da se u podravskome govoru umjesto dvanaest, trinaest, četrnaest itd. govori dvanajst ili dvanest, trinajst ili trinest, četrnajst ili četrnest. (Sekereš: 1974: 160.) U govoru promatrane kazivačice može se potvrditi navedeno pravilo u sljedećem primjeru:

*(...) moj vujo imoj **šesnajst** godina (...)*

5.1.2.1.5. Glagoli

Ljiljana Kolenić u *Sičanskim ričima* naglašava da se infinitiv glagola u slavonskome dijalektu javlja bez završnoga i, ali da novija istraživanja pokazuju da podravski govori slavonskoga dijalekta često imaju infinitiv sa završnim i. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 57.) U govoru Svetoga Đurađa može se potvrditi točnost podataka koju donose novija istraživanja, što znači da su u govoru kazivačice Anke Mađarić pristutni primjeri infinitiva glagola bez završnog i, a ti primjeri su:

(...) koju bi sad mogla **kazat** (...)
(...) kolko smo se telji **valjat** (...)
(...) ide **načupat** slame pa u tralje metne (...)

Također su u njezinu govoru prisutni i primjeri glagola sa završnim i:

*To smo čekali kad će **dojti** Božić.*
*Jož, još ću vam nešto **pripovedati**.*
(...) *ne smedu se **kartati**.*
(...) *a mi smo se morali **kupati** za Božić (...)*
(...) *da nam kokoši se dobro legu, mora on **sedeti**.*
(...) ***pisati** ove papiriće, ceduljice (...)*

Stjepan Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* također zaključuje da je u Svetome Đurađu dobro očuvano krajnje -i u infinitivu. (Sekereš: 1974: 151.)

Glagoli na -nuti u slavonskom dijalektu uglavnom se čuju na -niti: omržnit, zgrnit, mètit. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 58.) Navedena tvrdnja u govoru Svetoga Đurađa potvrđuje se sljedećim primjerom:

(...) *a on viče: „Majko mila, di ću **poginiti**“ (...)*

Zanijekani oblik prezenta glagola biti u 3. osobi jednine na cijelom je prostoru često samo ni, a koji može stajati i na naglašenom mjestu u rečenici. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 58.) Takva situacija uočena je u govoru kazivačice u sljedećem primjeru:

Ako ni oreja sa bundevinim semenom (...)
(...) ni baš bila mala kaca (...)
(...) onda jedno dete, po mogućnosti muško... ako ni makar i ženske (...)

Ljiljana Kolenić u *Sičanskim ričima* navodi da u nekim mjestima nema nastavka -e u 3. osobi množine prezenta nego samo -u. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 58.) Govor kazivačice Anke Mađarić potvrđuje supostojanje oba nastavka na prostoru Svetoga Đurađa što možemo vidjeti iz sljedećih primjera:

(...) oni se oprave u Nikolu pa dojdu (...)
(...) opremu se ljudi, deca, žene, pa dojdu (...)
(...) pazili da neće kogo čut da se kartaju, ne smeđu se kartati (...)

U slavonskom dijalektu u zapovjednom načinu neka zamjenjuje nemoj: neka pevat, nekote trčat, neka nas dirat. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 58.) Čestica ajde, ajd, aj može značiti počni i kreni, a može jednostavno biti i poštapalica. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 59.) *(H)ajde je turcizam i kad znači „počni“, „kreni“, može imati 2. osobu jednine (äjde, äjd, äj), 1. osobu množine (äjdemo, äjmo) i 2. osobu množine (äjte) kao svaki imperativ glagola. Ako držimo da je u tim primjerima ajde imperativ glagola, odnosno glagol, onda upozoravamo da taj glagol nema glagolskih vremena (prezent, perfekt...), a nema ni ostalih glagolskih načina osim imperativa.* (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 59.) U govoru kazivačice Anke Mađarić nema primjera koji potvrđuju prvu navedenu tvrdnju o tvorbi imperativa s neka, ali za turcizam hajde u značenju imperativa u govoru kazivačice Anke Mađarić pronađen je jedan primjer:

(...) brzo već si se okupao aj drugo (...)

U glagolskom pridjevu radnom u jednini muškoga roda ne ostaje l na kraju sloga, nego prelazi u o, odnosno uglavnom se steže s prethodnim vokalom, osobito ako je prethodni vokal a. Ako je vokal ispred o (>l) -i onda dolazi do umetanja intervokalnoga j između i i o. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 59.) Obje navedene pojave karakteristične za slavonski dijalekt javljaju se i u podravskome govoru što možemo vidjeti u sljedećim primjerima:

(...) *od papira imo velku kapu* (...)
(...) *kad je on došo* (...)
(...) *komšija nam do* (...)
(...) *jedan je otvorijo prozora pa skočijo kroz prozor* (...)

Prema književnim oblicima prenositi, iznositi i sl. najčešće se govori prenašati, iznašati, a umjesto umreti, prostreti, razdreti i sl. govori se umrt, razdrt i prostrt. Ti oblici nastali su analogijom prema oblicima pridjeva radnog umro, zamro i sl. te su zabilježeni i kod starih slavonskih pisaca. (Sekereš: 1974: 160.) U govoru kazivačice Anke Mađarić uočene su obje navedene karakteristike podravskoga govora što možemo vidjeti iz sljedećih primjera:

(...) *i onda samo vuđemo i raširavamo po sobi* (...)
(...) *a krampus prostre lanca na sobu* (...)

Mjesto počinjati, načinjati, začinjati u svim hrvatskim naseljima se upotrebljavaju oblici počimati (počimat), načimati (načimat), začimati (začimat). Ti oblici su nastali prema oblicima prezenta počmem, načmem, začmem. (Sekereš: 1974: 161.) Takavi oblici prisutni su i u govoru Svetoga Đurađa što možemo vidjeti iz sljedećega primjera koji je izgovorila kazivačica Anka Mađarić:

(...) *na Luce počmu pisati ove papiriće, ceduljice* (...)

5.1.2.2. Nepromjenjive vrste riječi

5.1.2.2.1. Prilozi

Najčešći prilozi koji su se upotrebljavali u govoru kazivačice Anke Mađarić su:

prilozi mjesta: tamo, vamo, di (gdje), kud (kuda)
prilozi vremena: onda, kad (kada)

Spomenuta govornica najčešće je u svome govoru koristila prilog vremena *onda*, koji je prisutan gotovo u svakoj rečenici. Navedena pojava opravdana je i očekivana zbog toga što govornica retrospektivno priča o svojoj prošlosti. Stjepan Sekereš navodi kako je za priloge u podravskim govorima karakteristično ispuštanje krajnjih (pokretnih) suglasnika, a ako sljedeća riječ nakon priloga počinje s *c, č, ć* onda se upotrebljava puni oblik. (Sekereš: 1974: 165.) Prva navedena pojava potvrđena je u navedenim najčešćim priložima koje je upotrebljavala govornica, ali i u poglavlju o fonologiji.⁶ Druga Sekerešova tvrdnja ne može se potvrditi primjerima iz audio zapisa govornice iz Svetoga Đurađa, nego su u njezinu govoru prisutna dva primjera koja opovrgavaju navedeno pravilo jer se kraći oblik priloga zadržava i kada sljedeća riječ počinje jednim od navedena tri glasa:

*(...) to smo čekali **kad će** doći Božić (...)*

*(...) i **sad će** to biti Badnja večera (...)*

5.1.2.2.2. Prijedlozi

Iz govora kazivačice Anke Mađarić zaključuje se da su prijedlozi koje je ona upotrebljavala isti kao u suvremenom hrvatskom književnom jeziku, a prijedlozi koje je najčešće upotrebljavala donose se u sljedećim primjerima:

*(...) **pred** Božić (...)*

*(...) **u** vatru (...)*

*(...) **na** lanac (...)*

*(...) **kroz** prozor (...)*

*(...) **po** sobi (...)*

*(...) **oko** stola (...)*

*(...) **pod** stolom (...)*

*(...) **k** jednoj (...)*

---

⁶ Primjeri navedeni na 27. str rada, podnaslov *Gubljenje i dodavanje glasova*

Prijedlog s (sa) uglavnom se u govoru kazivačice javlja u reduciranom obliku, svega se u jednom primjeru javlja s naveskom, a javlja se i u značenju sredstva i u značenju društva. Navedene tvrdnje potvrđuju sljedeći primjeri:

*(...) otvori **apa** vrata i vuđe s nam (...) - značenje društva*
(...) i vi s nama Bože daj (...) - značenje društva
(...) s otim (s ječmom) ga posipamo (...) - značenje sredstva
*(...) **sa** bundevinim semenom (...) - značenje sredstva*

5.1.2.2.3. Veznici

Nakon preslušavanja audiozapisa može se zaključiti da je situacija s veznicima jednaka situaciji s prijedlozima jer kazivačica upotrebljava samo veznike koji se upotrebljavaju u suvremenom hrvatskom književnom jeziku. Također su u pojedinim veznika uočene i redukcije završnih otvornika: al (ali), il (ili). Kazivačica Anka Mađarić najčešće je u govoru koristila sastavne i suprotne veznike. Od sastavnih veznika koristili su se samo veznici *i* i *pa* što možemo vidjeti u sljedećim primjerima:

***I** onda samo vuđemo **i** raširavamo po sobi **i** metnemo slame (...)*
*(...) **i** onda jedemo **i** onda valjanje (...)*
*(...) u Nikolu **pa** dođu **pa** jedan bio krampus **pa** imo lanca (...)*
*(...) **pa** jednoga zgrabi **pa** ga na lanac (...)*

Od suprotnih veznika kazivačica je upotrebljavala također samo dva veznika, a to su *a* i *ali*. Veznik *ali* prisutan je i u svome kontrahiranom obliku *al*. Prisutnost suprotnih veznika potvrđuje se sljedećim primjerima:

*(...) **a** moj vujo kad je bio mlad bio je jaki, **a** imoj šesnajst godina (...)*
*(...) spavamo još, **a** čujemo cvrči kobasica (...)*
*(...) mi deca nismo išli, **al** to stariji idu, **al** čekali smo i mi (...)*
***Ali** ono što smo se mi radovali (...)*

Osim veznika koji prevladavaju u govoru Anke Mađarić bitno je spomenuti i još dva veznika koja se pojavljuju, a to su pogodbeni veznik *ako* i rastavni veznik *ili* koji se mogu vidjeti u sljedećim primjerima:

(...) **ako** smo imali oreja **ako** ni, sa bundevinim semenom (...)
(...) to bi trebo biti zet **ili** koj bilo muškarac (...)

5.1.2.2.4. Usklici

Kod govornice Anka Mađarić može se uočiti česta upotreba usklika, od kojih su najčešći *e* i *joj*, a možemo ih uočiti u sljedećim primjerima:

E, deco, da ja vama pripovedam (...)
Joj, još ću vam nešto kazati (...)
(...) *i onda valjanje, joj, dignemo prašinu (...)*
E, a onda ujutro (...)

6. Tvorba riječi

Stjepan Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* zaključuje da u tvorbi riječi nema većih razlika između književnog jezika i podravskoga govora. (Sekereš: 1975: 185.) Govor Anke Mađarić potvrđuje navedeni zaključak. Navedeni autor također navodi i neke glavne karakteristike tvorbe riječi u podravskome govoru koje će biti preuzete u ovome radu. Prva osobina je pomanjkanje tvorbe imenica od glagolskog pridjeva aktivnog pomoću nastavka *-ac* te Sekereš navodi da je od takvih imenica u upotrebi samo jedna: *tkalac*. (Sekereš: 1975: 185.) U govoru Anke Mađarić iz Svetoga Đurađa nije uočena niti jedna imenica s takvim nastavkom pa se Sekerešov zaključak može primjeniti i na govor u ovome radu promatranoga mjesta. Druga osobina podravskoga govora bitna za tvorbu riječi je, kako navodi Sekereš, da se prezimena na podravskome govornom području tvore nastavkom *-ić*. *Taj nastavak se dodaje osobnom imenu ili pridjevu izvedenom od osobnog imena*. (Sekereš: 1975: 185.) Govornica Anka Mađarić u snimljenom zapisu nije spomenula niti jedno prezime, no navedeni Sekerešov zaključak može se

potvrditi ako se u obzir uzme njezino prezime koje također završava na -ić. Sljedeća osobina tvorbe riječi u podravskome govoru je da se muška izvedena imena tvore nastavcima: -o, -oš, -eta, -a što potvrđuju primjeri koje Sekereš navodi: Tomo, Matoš, Jozeta, Iva. (Sekereš: 1975: 186.) Navedena tvrdnja ne može se potvrditi u govoru Svetoga Đurađa jer govornica nije niti jednom spomenula muška osobna imena. Ženska izvedena imena tvore se nastavcima: -a, -ača, -ica, -ena, -ka, što Sekereš potvrđuje primjerima: Kata, Ivkača, Barica, Martena i Jelka. (Sekereš: 1975: 186.) Navedena tvrdnja uočena je i u promatranome audiozapisu govora Svetoga Đurađa gdje su zabilježena dva primjera koja potvrđuju dio navedenoga pravila: Reza i Anka. U slavonskoj Podravini toponimi se najčešće tvore nastavkom -ci, te Stjepan Sekereš u svome radu navodi mnoštvo toponima koji potvrđuju to pravilo. Govornica čiji se audiozapis promatra u ovome radu nije koristila imena toponima, ali može se potvrditi to pravilo uzmu li se u obzir imena susjednih naselja⁷ Svetoga Đurađa spomenutih ranije u ovome radu, a to su: Radikovci, Podgajci Podravski, Bočkinci, Čamagajevci, Marijanci, Golinci, Črnkovi, Veliškovci, Tiborjanci i Vinogradci. Mikrotoponimi se u Podravini najčešće tvore nastavcima -ac, -ak, -ište, -je, -ica, -ina, rjeđe nastavcima -ić, -ik, -ača, -ka, -o, dok se hidronimi najčešće tvore nastavcima -ica, -ac i -o, a rjeđe nastavcima -je, -ača i -ak. (Sekereš: 1975: 186.,187.)

7. Sintaksa

7.1. Red riječi

U podravskome govoru vrlo često se može čuti inverzija, odnosno obrnuti red riječi, te je u govoru Anke Mađarić pronađeno nekoliko primjera u kojima se imenica nalazi ispred pridjeva ili neke pridjevne riječi. Takav poredak riječi može se pripisati spontanome govoru, odnosno razgovornome jeziku, a u govoru kazivačice Anke vidljiv je u sljedećim primjerima:

*(...) **majko mila** di ću poginiti (...)*

*Mama peče **kolače nekake** (...)*

*Onda majka, **baka naša**, baka Reza (...)*

*(...) i onda suve **šljive kuvane** (...)*

***Kobasicu jednu** dobije (...)*

---

⁷ Susjedna naselja navedena su na str. 19 i na zemljovidu na str. 20.

U govoru Anke Mađarić uočljivo je i umetanje cijelih rečenica u tijek pripovijedanja, što se također može pripisati spontanosti pripovijedanja ili razgovornome jeziku, a navedenu pojavu možemo vidjeti u primjerima:

Moj vujo, ja sam sad već osamdeset prošla, a moj vujo kad je bio mladi (...)

A onda kad ono dojde Badnjak, joj da vam i to pripovedam, Badnjak.

U govoru promatrane kazivačice može se uočiti i nizanje rečenica bez veznika kao u sljedećim primjerima:

A onda cure, cure su pisale, na Luce počmu pisati ove papiriće, ceduljice, imena od momaka.

Onda ujutro rano priprema se, čisti se kuća, mama peče kolače nekakake malone kekse (...)

Faljen Isus, čestitam vam sretan Božić, Isusovo porođenje, svi živi i zdravi bili.

7.2. Vrste rečenica

7.2.1. Nezavisno složene rečenice

U podravskome govoru se, od nezavisno složenih rečenica, u pripovijedanju najčešće upotrebljavaju sastavne i suprotne rečenice, a izrazito rijetko rastavne i isključne dok se zaključne rečenice u navedenom govoru gotovo uopće ne mogu čuti. (Sekereš: 1975: 188.) U govoru Svetoga Đurađa može se potvrditi navedeno, a potrebno je naglasiti i da je promatrana govornica izgovarala velikom većinom sastavne i suprotne rečenice što možemo vidjeti iz sljedećih primjera:

Sastavne: *U sobu kacu i onda se kupamo svi redom.*

Sklopimo dečica ruke pa se moljimo.

Pa u tralje metne slamu i poveže.

Suprotne: *Pa smo se mi radovali djeca, a i stari svet se radovo.*

Onda mi deca nismo išli, al to stariji idu.

Grančica je još bila manja, al smo se mi radovali.

Zgrabi ga pa ga na lanac, a on više (...)

U govoru kazivačice Anke nije uočen niti jedan primjer isključne ili zaključne rečenice, a rastavna rečenica je također rijetko u upotrebi te je na promatranome audiozapisu uočen samo jedan primjer rastavne rečenice koji glasi:

*A to bi trebo biti žet, zet **ili** koj bilo muškarac dojde.*

Govor je kazivačice Anke Mađarić sintaktički obilježen gomilanjem kratkih nezavisno složenih rečenica što možemo vidjeti iz sljedećih primjera:

*A oni se oprave u Nikolu / pa dojdu / pa jedan bio krampus / pa imo lanca velkoga.
Kad je on došo, / a njegovi pajdaši se poplašili, / a Nikola kaže molji se, / a oni neću (...)
A ma sad prvo dojde Barbara / pa onda dojde sveti Nikola / pa smo se mi radovali djeca (...)
I onda samo vuđemo / i raširavamo po sobi / i metnemo slame na stol / pa na stol stolnjaka / i
sad će to biti Badnja večera.*

7.2.2. Zavisno složene rečenice

Stjepan Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* navodi da se od zavisno složenih rečenica u pripovijedanju najviše upotrebljavaju vremenske, uzročne i izrične, a rjeđe odnosne, namjerne i posljedične. (Sekereš: 1975: 188.) U govoru Svetoga Đurađa najčešće su vremenske rečenice što se može vidjeti iz sljedećih primjera:

*A moj vujo **kad** je bio mlad bio je jaki.
A onda **kad** ono dojde Badnjak, joj, da vam i to pripovedam.
Al čekali smo i mi **dok** dojdu s polnočke i tako to.
Kad to obavimo onda se moljimo i večera.
Kako je bilo lepo nama **kad** smo bile mlade.
A **kad** onoga zadnjega odmota za tog će se udati.*

Nakon navedenih primjera koje je izrekla kazivačica iz Svetoga Đurađa može se zaključiti da u njezinu govoru prevladavaju više nezavisno složene rečenice od kojih su najčešće sastavne i suprotne, a od zavisno složenih rečenica najčešće su vremenske rečenice.

7.3. Vrste riječi u rečenici

7.3.1. Zamjenice

Nekoliko je specifičnih sintaktičkih obilježja zamjenica koje Ljiljana Kolenić i Emina Berbić Kolar iznose u svojoj knjizi *Sičanske riči*. Kada nije bitno naglasiti vršitelja radnje, a radnja se često ponavlja, dolazi konstrukcija glagola s povratnom zamjenicom se i kao subjekt zamjenica to. Zamjenica to često dolazi u pripovijedanju kao subjekt, a da i nema značenje pokazne zamjenice. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 84.) Prva osobitost slavonskoga dijalekta ne može se potvrditi u podravskome poddijalektu, ali da zamjenica to u pripovijedanju dolazi kao subjekt može se potvrditi u nekoliko primjera koji slijede:

To je tak. / To je živa istina.

To je bilo. / To je bila dragost.

To smo čekali. / Toj tako bilo fino.

7.3.2. Glagoli

Stjepan Sekereš u Govoru Slavonske Podravine naglašava da se od glagolskih oblika u pripovijedanju i razgovoru najviše upotrebljavaju prezent, perfekt i futur, a rjeđe aorist i prilog sadašnji te ističe da se imperfekt, pluskvamperfekt, kondicional prošli i prilog prošli uopće ne upotrebljavaju u podravskome govoru. (Sekereš: 1975: 191.) Govornica Anka Mađarić u svome je pripovijedanju također koristila navedena tri glagolska oblika što se potvrđuje sljedećim primjerima:

Prezent: *Otvori apa vrata i **vuđe** s nam, a ovi nas čekaju ukućani.*

*Od kuće do kuće **idemo** vidti čije bor lepši.*

Perfekt: *A mi smo se **moral**i kupati za Božić.*

*Moj vujo **je bio** sveti Nikola, kud je velik još **je** od papira **imo** velku kapu.*

Futur: ***Dobit ćemo** nešto od svetog Nikole.*

*To smo čekali kad **će doći** Božić.*

7.3.2.1. Elipsa

U brzini pripovijedanja kod promatrane kazivačice nekoliko puta su se čule i rečenice bez glagola što možemo vidjeti u sljedećim primjerima:

Kad to obavimo onda se moljimo i večera.

*Pojedemo jabuku i **onda rezanci s orejima** ako smo imali oreja.*

*Ako ni, sa bundevinim semenom i **onda suve šljive kuvane.***

***U sobu kacu** i onda se kupamo svi redom.*

*Donesu kojeg oreja i koju jabuku deci, **deca mirna.***

*I **onda jedemo** i **onda valjanje.***

Navedene bi rečenice s glagolima glasile ovako:

(...) i ide, slijedi večera.

(...) i onda idu, slijede rezanci s orejima (...)

(...) i onda idu, slijede suve šljive kuvane.

U sobu stavimo, donesemo kacu (...)

(...) deca su mirna.

(...) i onda ide, slijedi valjanje.

I Stjepan Sekereš u *Govoru Slavonske Podravine* spominje navedenu pojavu (elipsa predikata) te govori da u življem pripovijedanju govornici podravskoga govora dosta često izostavljaju glagolski predikat, a objašnjava da se najčešće izostavljaju glagoli kretanja koji se žele posebno istaknuti. (Sekereš: 1975: 192.) U navedenim primjerima može se potvrditi spomenuta tvrdnja da se najčešće izostavljaju glagoli kretanja.

7.3.3. Prilozi

Stjepan Sekereš naglašava da se u podravskim govorima izrazito često čuje prilog *onda*, koji ima značenje priloga *onda* i tada te se tim prilogom vrlo često započinju rečenice. (Sekereš: 1975: 192.) Ljiljana Kolenić u *Sičanskim ričima* također naglašava prilog *onda* kao vezno sredstvo koje se izrazito često upotrebljava u slavonskome dijalektu te ponekad može zvučati i kao poštapalica. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 63.) U govoru kazivačice Anke iz Svetoga Đurađa mogu se uočiti sve navedene tvrdnje. U njezinu govoru izrazito se često može čuti navedeni prilog i njime je govornica započela vrlo mnogo rečenica u svome pripovijedanju. Kako bi se navedeno potvrdilo u nastavku se donosi nekoliko rečenica njezina pripovijedanja:

***Onda** uredili se. I **onda** sad da se osuši soba, da se doveze, donese slama. **Onda** apa nosi u tralj. **Onda** jedno dete po mogućnosti muško, imal smo i brata. Al **onda**, ako nij, makar i ženske idemo, sveću zapaljimo pa kažemo otvori apa vrata i vuđe s nam, a ovi nas čekaju ukućani. **Onda** ovaj kaže (...)*

7.4. Poštapalice

U poglavlju o priložima navedena je poštapalica koju je govornica Anka Mađarić često koristila u svome govoru. Osim navedenoga primjera govornica je za poštapalicu ponekad koristila i veznik *pa* što možemo vidjeti u sljedećem primjeru:

Pa stalo nas je i po dvoje u kacu (...)

Osim navedenih priloga govornica ne koristi niti jednu drugu riječ kao poštapalicu. U situacijama kada promatrana kazivačica želi napraviti stanku u pripovijedanju, koristi cijelu rečenicu kao poštapalicu što možemo vidjeti na nekoliko mjesta u njezinu govoru:

(...) joj, još ću vam nešto ispričati.

(...) joj, da vam i to pripričam.

(...) moram vam to još kazati.

8. Leksik

U leksiku podravskoga govora prisutni su mnogi turcizmi, germanizmi i mađarizmi, a u nastavku se donose objašnjenja zanimljivih, nepoznatih riječi koje su se mogle čuti u audio zapisu govornice Anke Mađarić iz Svetoga Đurada:

- 1) apa - otac; mađ. apa (Sekereš: 1975: 197.)
- 2) borak - drvena posuda, mjera za žito i kukuruz (oko 13kg) (Jakšić: 2003: 30.);
- 3) kaca - visoka drvena posuda za kiseljenje kupusa, tiještenje grožđa i sl. (Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>);
- 4) kaditi - paljenjem mirisne tvari širiti kâd u obredne ili praktične svrhe; od im. kad - mirisan dim; prasl. i stsl. кадь (rus. kad, polj. kadzić: dimiti)
(Izvor: http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search_by_id&id=e19gWxI%3D)
- 5) komšija - susjed; tur. komşu (Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>)
- 6) malone - gotove (Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>)
- 7) mašina - stroj; njem. Maschine ← fr. machine ← lat. machina ← grč. (dorski) makhaná
(Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>)
- 8) oglavina - ili oglavak, oglavlje konja, dio orme (Jakšić: 2003: 164.) (orma → ham i druga konjska zaprežna oprema (Jakšić: 2003: 171.));
- 9) orej - orah;
- 10) osmak - drvena posuda za zrnje, mjera za žito od 8l (Jakšić: 2003: 171.);
- 11) pajdaš - drug, sudrug, kompanjon, ortak, jaran; mađ. pajtás; tur. padaş ← perz. pāydāš: drug, suputnik (Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>)
- 12) pendër - ili pendžer, prozor (tur. pencere); (Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>)
- 13) poležaj - muškarac koji prvi dođe čestitati Božić, obično netko iz obitelji;
- 14) tralje - mreža u kojoj se nosi sijeno;
- 15) žandar - pripadnik žandarmerije; oružnik; fr. gendarme (Izvor: <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>)

8.1. Frazemi

U govoru kazivačice Anke Mađarić uočen je i mali broj frazema što je očekivano s obzirom na trajanje promatranoga audio zapisa. Mira Menac-Mihalić u svome radu *Strano u slavonskoj frazeologiji* navodi kako slavonska frazeologija s jedne strane čuva staro stanje, tj. konzervativna je kao frazeologija općenito dok je s druge strane podložna promjenama. *Unatoč inovacijama koje nastaju razvojem samoga sustava i onima koje su nastale posuđivanjem iz drugih sustava, dijalektne karakteristike pojedinoga govora čuvaju se u frazemima dulje nego u nefrazeološkoj upotrebi - frazemi su poznati po svojoj konzervativnosti.* (Menac-Mihalić: 2007: 133.) Autorice *Sičanskih riči* govore da se frazemima često u kazivanju zazivaju Bog, Majka Božja ili svetcima kao izričaji osjećaja čuđenja, straha, zahvale itd. (Berbić Kolar, Kolenić: 2014: 91.) Jedan takav frazem uočen je i u govoru Anke Mađarić, a glasi ovako:

(...) *bilo nas puno dece, **fala Bogu** nek nas je.*
(*fala Bogu je u navedenome slučaju izričaj zadovoljstva*)

U govoru kazivačice uočen je još jedan frazem koji glasi *majko mila* i u navedenome primjeru ima izričaj čuđenja. Također je uočen i frazem *stari svet* koji označava starije ljude.

9. Zaključak

U ovome diplomskom radu prikazane su osobitosti podravskoga poddijalekta slavonskoga dijalekta te su mnoge od navedenih osobitosti potkrijepljene primjerima živoga govora, govora osamdesettrogodišnjakinje Anke Mađarić iz Svetoga Đurađa. Za fonologiju podravskoga govora Svetoga Đurađa karakterističan je ekavski i jekavski odraz jata, umelšano č i dž, čuvanje suglasnika na kraju sloga, gubljenje suglasnika h i njegova zamjena s j i v te prevladavanje hijata. Podravski govori imaju petonaglasni sustav, a na primjerima u radu vidljiva je primjena kratkosilaznog naglaska, akuta i dugosilaznog naglaska na različitim slogovima. Za podravski govor karakteristično je i prenošenje akcenta na proklitiku. Nadalje je, što se fonetike i fonologije tiče, potrebno naglasiti da je u govoru Svetoga Đurađa uočljiv izostanak glasovnih promjena, ali postoje i primjeri u kojima je vidljivo i njihovo provođenje, zatim umekšavanje suglasnika l i n, gubljenje samoglasnika i suglasnika na početku, u sredini ili na kraju riječi te protetsko v ili j. Bitna obilježja morfologije navedenoga kraja su: genitiv i akuzativ jednine imenica a-vrste, točnije kategorija živosti jer se u govorima slavonskoga dijalekta često izjednačuje akuzativ za živo i neživo tako da i živo i neživo ima nastavak živoga, što znači da je akuzativ jednak genitivu. Za morfologiju je također bitno naglasiti i da na navedenom govornom području supostoje infinitiv sa i bez završnog i, te nastavci u i e u trećoj osobi množine prezenta. Nepromjenjive vrste riječi uglavnom su iste kao u standardnom jeziku, a usklici se u podravskome govoru puno češće upotrebljavaju nego u književnom jeziku. Tvorba riječi je u podravskome govoru jednaka onoj u hrvatskom standardnom jeziku što naglašava i Stjepan Sekereš u svome radu *Govor Slavonske Podravine*. Za sintaksu podravskoga govora karakteristično je da se češće od zavisno složenih rečenica upotrebljavaju nezavisno složene, a česta su i ubacivanja rečenica u tijek pripovijedanja i inverzije. Uočljivo je i izostavljanje glagolskoga predikata i česta upotreba priloga onda i poštapalica. U leksiku podravskoga govora, odnosno govora Svetoga Đurađa, supostoje mađarizmi, turcizmi i germanizmi. Na samome kraju ovoga rada bitno je zaključiti da podravski govor u Svetome Đurađu čuva staro stanje, ali da u njemu nisu prisutne sve stare pojave koje Stjepan Sekereš navodi u *Govoru Slavonske Podravine* te je po tome moguće zaključiti da se govor slavonske Podravine polako mijenja i uvodi nekakva obilježja iz hrvatskoga standardnog književnog jezika.

10. Popis literature

1. Babić, Stjepan. 1991. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus, Zagreb
2. Berbić-Kolar, Emina, Ljiljana, Kolenić. 2014. *Sičanske riči*, Učiteljski fakultet, Osijek
3. Hamm, Josip. 1949. *Štokavština Donje Podravine*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
4. Jakšić, Martin. 2003. *Divanimo po slavonski*, Pergamena, Zagreb
5. Kolenić, Ljiljana. 1997. *Slavonski dijalekt*, Croatica, Zagreb, str. 101-117.
6. Kolenić, Ljiljana. 2011. *Hrvatski pasivni leksik i arhaizmi u slavonskom dijalektu*, Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem "Slavonski dijalekt", Vinkovci, 12.-13.11.2010. Šokačka rič 8; Vinkovci, str. 155-169.
7. Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja* Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb
8. Menac-Mihalić, Mira. 2007. Strano u hrvatskoj frazeologiji, Zbornik radova Znanstvenog skupa "Slavonski dijalekt", Vinkovci, 9.-10.11.2007., Šokačka rič 5, Vinkovci, str. 127-137.
9. Pavičić, Stjepan. 1994. Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji, Slavonica, Vinkovci
10. Pavičić, Stjepan. 1920. O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. stoljeću, Rad JAZU 222, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
11. Samardžija, Marko. 2010. Adolf Bratoljub Klaić i istočnoslavonski govori; Šokačka rič, 7, Vinkovci, str. 21-26.
12. Zbornik za filologiju i lingvistiku. 1974. Govor Slavonske Podravine, 17/2, Matica srpska, Novi Sad
13. Zbornik za filologiju i lingvistiku. 1975. Govor Slavonske Podravine, 18/1, Matica srpska, Novi Sad

Mrežne stranice: (zadnji put posjećene 5. lipnja 2015.)

- 1) <http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=search>
- 2) [http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_\(Donji_Miholjac\)](http://hr.wikipedia.org/wiki/Sveti_%C4%90ura%C4%91_(Donji_Miholjac))